

b.g.v.

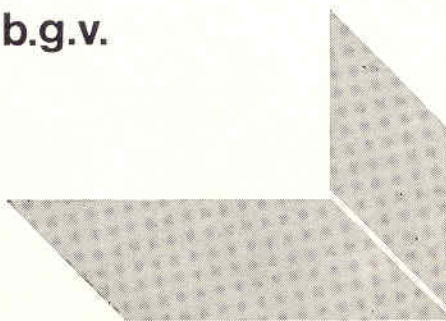
**GYMNASIALE
AFDELINGEN AAN
NEDERLANDSE
LYCEA EN SCHOLEN
GEMEENSCHAPPEN**

verslag van een enquête

gymnasiale afdelingen aan nederlandse lycea en scholengemeenschappen

verslag van een enquête

b.g.v.

een uitgave van de belangengroepering gymnasiale vorming
van het nederlandse genootschap van leraren

secretaris: drs. g. h. oltheten, rijnsburgerweg 33, leiden

voorwoord

In deze brochure treft de lezer de verzamelde gegevens aan van een in 1974/75 gehouden 'Enquête gymnasiale afdelingen aan Nederlandse lycea en scholengemeenschappen'.

Waarom een dergelijke enquête? Op die vraag zijn vele antwoorden te geven; we noemen er enkele:

– omdat juist over afdelingen binnen scholen weinig statistisch materiaal bestaat, terwijl bijvoorbeeld onder de zelfstandige gymnasia al sinds een aantal jaren een jaarlijkse enquête wordt gehouden, waaruit veel gegevens te putten zijn over de ontwikkelingen aan die scholen.

– omdat voor de kansen van een gymnasiale vorming en, vooral, de kansen van veel leerlingen op een dergelijke vorming de gymnasiale afdelingen een eigen, belangrijke functie vervullen naast de eerder genoemde zelfstandige gymnasia.

– omdat op vele scholen problemen en vragen bestaan van aller-

lei aard en uitwisseling daarvan misschien aan de afzonderlijke scholen vergelijkingsmateriaal en steun kan bieden.

Door de hoge respons en de zorgvuldige invulling is inderdaad veel materiaal bijeengebracht over een aantal onderwerpen die in deze enquête aan de orde waren gesteld.

Voor die grote medewerking is al herhaalde malen waardering uitgesproken; te meer omdat de enquête nogal bewerkelijk genoemd mocht worden en de invullers meestal behoorden tot een toch al zwaar belaste categorie binnen de scholen, mag dit niet onvermeld blijven in een voorwoord.

Voor de samenstellers lag, naast verwerking van de gegevens in tabellen en overzichten, ook een taak op het gebied van het trekken van conclusies. Het spreekt vanzelf dat die conclusies voor rekening komen van de samenstellers (d.i. het bestuur van de BGV) Bij hen is intussen de sterke indruk ontstaan, dat men niet kan

spreken van *de* gymnasiale afdeling, noch van *het* ongedeeld v.w.o., laat staan van *het* v.w.o. Aan elke school wordt door de daarbij betrokkenen (docenten, schoolleiding, leerlingen en ouders) een *eigen* gestalte gegeven aan inhoud en sfeer van het onderwijs.

Een dergelijke (nauwelijks wereldschokkende) conclusie mag voor pur-sang statistici misschien vervelend klinken; voor de voorstanders van het voortbestaan van een gymnasiale vorming ligt er echter een uitdaging in opgesloten die om voortgaande activiteit en inventiviteit vraagt.

Wanneer deze brochure daarbij zo nu en dan ter hand genomen zal worden is haar verschijning (waarom tijdens de laatste algemene vergadering van de BGV uitdrukkelijk werd gevraagd) ruimschoots gerechtvaardigd.

Utrecht, november 1976.

J. Th. K. Marcelis, voorzitter BGV

inhoud

	blz.
Voorwoord	
drs. J. Th. K. Marcelis, voorzitter BGV	3
Verslag van de enquête	
Inleiding	5
I. Organisatorische kwesties	5
II. Brugperiode en selectie	8
III. Overstap van gymnasium naar een andere afdeling	11
IV. Karakter van de gymnasiale afdeling	13
V. Ongedeeld VWO	16
VI. Toekomstverwachting	18
VII. Commentaar, opmerkingen, aanvullingen	19
Verslag van de algemene vergadering van de BGV te Utrecht op 29.4.1976, waar werd nagepraat over, en naar aanleiding van, de gehouden enquête met dr. M. Groen, dr. J. S. ten Brinke en drs. J. J. A. Zonneveld.	21
Slotbeschouwing	24
Bijlage: copie van het enquêteformulier	25

Bovengenoemde verslagen werden eerder gepubliceerd in het
Weekblad voor Leraren 8e jaargang nr. 20, 21, 22, 23, 24, 25 en 27;
9e jaargang nr. 14.
Hieraan zijn toegevoegd 'Voorwoord' en 'Slotbeschouwing'.

verslag enquête gymnasiale afdelingen aan nederlandse lycea en scholengemeenschappen

inleiding

In de loop van de cursus 1974-75 is door de Belangengroepering Gymnasiale Vorming een vrij omvangrijke enquête gehouden onder scholengemeenschappen met een gymnasiale afdeling. Onderwerp van de enquête was het functioneren van de gymnasiale afdelingen binnen een scholengemeenschap. De volgende aspecten werden aan de orde gesteld:

- I. Organisatorische kwesties.
- II. Brugperiode en selectie.
- III. Overstap vanuit het gymnasium naar een andere afdeling.
- IV. Karakter van de gymnasiale afdeling.
- V. Ongedeeld v.w.o.
- VI. Toekomstverwachting.

In totaal werden van 181 scholen ingevulde enquêteformulieren ontvangen; dat is van ongeveer 90% van de in aanmerking komende scholen. Hieronder waren vier avondscholen.

Door de hoge respons kan de enquête geacht worden betrouwbaar te zijn; dit te meer daar bijna alle formulieren met zorg bleken te zijn ingevuld.

I. organisatorische kwesties

Verdeling van de schooltypen

177 dagscholen

éénjarige brugperiode	155 scholen (88%)
verlengde brugperiode	22 scholen (12%)

v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.
50 scholen (28%)

v.w.o.-h.a.v.o.
124 scholen (70%)

v.w.o.
3 scholen (1,7%)

gedeeld v.w.o.
147 scholen (83%)

ongedeeld v.w.o. (incl. de scholen welke tot invoering daarvan besloten)

30 scholen (17%)

Van enige systematiek is ons bij geen van deze drie indelingen iets gebleken: noch als gelet werd op

de geografische ligging, noch als gelet werd op de schoolgrootte, noch als gelet werd op de levensbeschouwelijke richting van de scholen.

4 avondscholen

De avondscholen hadden alle vier ongedeeld v.w.o. en een afwijkende brugperiode.

Grootte van de gymnasiale afdelingen

Het ligt voor de hand de belangstelling voor de gymnasiale opleiding te meten aan het aantal gymnasiumleerlingen in verhouding tot het totaal aantal leerlingen van een school.

Uitvoerig hebben we gespeurd naar een verband tussen

- a. belangstelling en schoolgrootte,
- b. belangstelling en geografische ligging;

c. belangstelling en levensbeschouwelijke richting.

a. Een verband tussen belangstelling en schoolgrootte bleek in de enquête niet te vinden te zijn.

b. Enig verband bleek er te bestaan tussen belangstelling en ligging van de school; maar ook niet meer dan enig: er waren hier en daar nogal wat tegenstrijdigheden.

Opvallend was bijvoorbeeld de nogal royale belangstelling in Den Haag, Wassenaar, Doorn en Bilt-hoven; de belangstelling in Het Gooi was geringer.

Opvallend was ook de matige tot geringe belangstelling in industriecentra als Tilburg, Eindhoven en Twente; Rotterdam en Zaandam vertoonden echter een heel behoorlijke belangstelling.

Opvallend was ook de geringe belangstelling in kleine plaatsen als Oostburg, Goes, Nieuwediep, Waalwijk, Tiel, Veghel, Lisse, Hoorn, Sneek, Veendam, Stadskanaal en Winschoten. Daartegenover staat een heel behoorlijke belangstelling in bijvoorbeeld Doetinchem, Alphen aan den Rijn, Heerenveen en aan een aantal R.K. scholen in kleinere plaatsen.

c. De laatste opmerking brengt ons tot het verband tussen belangstelling en levensbeschouwelijke richting, waarover de tabel op bladzijde 6 waardevolle informatie verschaft. In deze tabel zijn alle scholen met gedeeld v.w.o. en éénjarige brugperiode verwerkt; voor de scholen met een m.a.v.o.-afdeling is, ter wille van de vergelijkbaarheid met scholen zonder m.a.v.o., onder totaal aantal leerlingen te verstaan: totaal minus het aantal m.a.v.o.-leerlingen; de percentages van totaal

	percentage van het aantal scholen alle scholen		openbare scholen		prot.-christ. scholen		rooms kath. scholen	
I. Percentage gymnasium -leerlingen van totaal (zonder m.a.v.o.)								
kleiner dan 8%	5,4)	30,0	6,9)	39,7	4,2)	29,2	4,4)	21,8
8 tot 11%	24,6)		32,8)		25,0)		17,4)	
12 tot 15%	36,2)		32,8)		45,8)		32,6)	
16 tot 20%	25,4)	33,8	19,0)	27,6	20,8)	25,0	37,0)	45,7
groter dan 20%	8,4)		8,6)		4,2)		8,7)	
	100,0		100,1		100,0		100,1	
II. Percentage v.w.o. -leerlingen van totaal (zonder m.a.v.o.)								
kleiner dan 28%	3,1)	31,7	3,5)	44,9	4,2)	20,8	2,2)	24,0
28 tot 40%	28,6)		41,4)		16,6)		21,8)	
41 tot 48%	31,8)		27,6)		29,2)		34,8)	
49 tot 56%	31,8)	36,5	22,4)	27,6	50,0)	50,0	37,0)	41,4
groter dan 56%	4,7)		5,2)		0,0)		4,4)	
	100,0		100,1		100,0		100,2	
III. Percentage gymnasium -leerlingen van v.w.o.								
kleiner dan 20%	3,8)	32,6	3,5)	36,3	8,3)	37,5	4,4)	28,3
20 tot 26%	28,8)		32,8)		29,2)		23,9)	
27 tot 33%	32,6)		32,8)		41,7)		28,2)	
34 tot 50%	30,3)	34,8	27,6)	31,1	16,6)	20,8	34,8)	43,5
groter dan 50%	4,5)		3,5)		4,2)		8,7)	
	100,0		100,2		100,0		100,0	

aantal leerlingen zijn op dit gereduceerde aantal gebaseerd. De kolom 'overige bijzondere scholen' ontbreekt vanwege het uiterst geringe aantal in deze categorie met gedeeld v.w.o. en éénjarige brugperiode.

In dit overzicht valt het volgende op:

1. De belangstelling voor het v.w.o. is het grootst op de protestants christelijke scholen; het kleinst op de openbare scholen. (II)

2. De belangstelling voor het gymnasium is verreweg het grootst op de R.K. scholen; op de protestants christelijke scholen iets groter dan op de openbare. (I)

3. De belangstelling voor het gymnasium onder de v.w.o.-leerlingen is het grootst op de R.K. scholen. (III)

Belangstellingsgroei

Op de vraag of het aantal gymnasium-leerlingen in verhouding tot het totaal aantal leerlingen de laatste vijf jaar stijgend, dalend of

constant is, antwoordden 88 scholen constant 57 scholen dalend 27 scholen stijgend
172
(9 scholen gaven geen antwoord)

De relatieve groei is waarschijnlijk geheel afhankelijk van toevallige omstandigheden ter plaatse; geen enkele systematiek hebben we kunnen ontdekken (noch t.a.v. de schoolgrootte, noch t.a.v. de relatieve grootte van de gymnasiale afdeling, noch t.a.v. de geografische ligging, noch t.a.v. de levensbeschouwelijke richting).

Huisvesting

De helft van de inzenders vermeldt, dat de school in meer dan één gebouw is gehuisvest; van deze helft is bij weer de helft (bij één vierde van het totaal dus) de gymnasiale afdeling in meer dan één gebouw gehuisvest.

Het commentaar bij deze vraag geeft een somber beeld; er zijn vrij veel scholen waar leerlingen tussen de gebouwen pendelen!

Gecombineerde lessen (gymnasium met atheneum)

Bij de tabel op bladzijde 7 moet worden opgemerkt dat

a. de scholen met gedeeld v.w.o. en verlengde brugperiode hetzelfde beeld vertonen;

b. de tabel alleen betrekking heeft op scholen met gedeeld v.w.o., die ten tijde van de enquête nog niet tot ongedeelde v.w.o. hadden besloten.

Dit laatste ondanks het feit, dat in de lessituatie de grenzen tussen gymnasium en atheneum vervagen en bij 84% van de scholen (113 van de 135) in de klassen V en VI zelfs geheel zijn verdwenen (uiteraard met uitzondering van de oude talen).

Bij nog geen 7% van de scholen leidt het gymnasium een geheel zelfstandig bestaan, bij slechts 11% een vrijwel geheel of geheel zelfstandig bestaan.

'Doordat allerlei combinaties nodig zijn', schrijft een rector, 'verdwijnt het typisch gymnasium-karakter'.

Een andere rector formuleert het als volgt: 'Door de opdeling bij de meeste vakken met atheneum-leerlingen wordt een eigen didactiek en methodiek voor het gymnasium in de grond geboord. Deze eigen aanpak zou het hardst nodig zijn in V en VI. Het eigene van het gymnasium wordt daarvoor te veel gereduceerd tot Grieks en/of Latijn'.

We volstaan hier met deze sombere constatering.

De motieven voor en tegen het ongedeeld v.w.o. komen in hoofdstuk V nog aan de orde.

Organisatorische moeilijkheden

109 van de 181 scholen (60% dus) zeggen te kampen te hebben met organisatorische moeilijkheden.

moeilijkheden t.a.v. de rooster
71 scholen (39%)
moeilijkheden t.a.v. de leraarslessen
66 scholen (36%)
overige moeilijkheden
20 scholen (11%)

De meest genoemde knelpunten zijn:

1. Het grote aantal uren oude ta-

len, waardoor parallel lopen met andere vakken moeilijk wordt.

(genoemd door 65 scholen)

Atheneum-leerlingen krijgen daarvoor tussenuren.

(genoemd door 13 scholen)

Klassieke talen worden daarom op eerste en laatste uren of in de middagpauze geplaatst.

(genoemd door 48 scholen)

2. De keuzemogelijkheid voor de bèta's tussen Grieks en Latijn.

(genoemd door 12 scholen)

Dit geeft roosterproblemen en kost veel leraarslessen. Twee scholen meldden alle bèta's tot Latijn te verplichten.

3. Lange roosterweek vooral in klas IV

(genoemd door 6 scholen)

4. Keuzebeperkte van de bèta's: Grieks en Latijn plus nog slechts één vrij te kiezen vak. Dit leidt tot roosterproblemen en veelal tot kleine groepen (leraarslessen!)

(genoemd door 4 scholen)

5. Het voorkomen van kleine gymnasiumklassen/groepen leidt tot grote klassen/groepen elders.

(genoemd door 43 scholen)

Twee scholen schrijven, dat deze moeilijkheid 'vermeden kan wor-

den door het categoriaal karakter van het gymnasium te doorbreken'. (Zie vorige paragraaf over gecombineerde lessen)

Van de overige genoemde knelpunten vermelden we nog:

- Dislokatie

- Moeilijkheden met integratie van het gymnasium in de tweede klas bij verlengde brugperiode.

Het zou te verwachten zijn, dat bij de hier aangesneden problemen de grote scholen meer mogelijkheden hebben en dus minder moeilijkheden. Toch blijkt dit uit de enquête niet overduidelijk. Wel valt het op, dat de aantallen scholen die een bepaalde moeilijkheid noemen nogal ver uiteen lopen. Voordat aan deze aantallen conclusies worden verbonden moet eerst het volgende worden overwogen:

In deze paragraaf werd gevraagd naar moeilijkheden; de antwoorden daarop zijn uiteraard sterk subjectief (de één tilt nu eenmaal zwaarder aan een probleem dan de ander); ook het tijdstip van invullen speelt een rol (heeft men recentelijk met een bepaald probleem geworsteld of heeft men zich inmiddels met de gevonden, eventueel minder gunstige, oplossing vertrouwd gemaakt). Opvallend is in dit verband, dat de punten 1 en 5 verreweg het meest genoemd worden; deze beide knelpunten waren op het enquêteformulier voorgedrukt: de inzonder kon ze naar believen doorhalen of laten staan en eventueel aanvullen. Achteraf moet worden gevreesd, dat de voorgedrukte antwoorden te sterk suggestief hebben gewerkt.

We menen daarom, dat aan het aantal scholen dat een bepaalde moeilijkheid noemt niet te veel waarde gehecht moet worden.

Duidelijk is inmiddels wel welke de moeilijkheden zijn. Met name wordt het uit dit hoofdstuk duidelijk, dat voor een eigen aanpak van alle vakken, waarbij de integrale gymnasiale benadering gewaarborgd wordt, de formule voor de leraarslessen te krap is. *Het typisch eigen karakter van de gymnasiumafdeling dreigt te verdwijnen of is reeds grotendeels verdwenen.*

Gecombineerde lessen (gymnasium met atheneum)

Bij scholen met gedeeld v.w.o. en éénjarige brugperiode.

totaal	135 scholen
geen combinaties	9 scholen
enkele lessen in één klas	3 scholen
enkele lessen in twee klassen	1 school
enkele lessen in drie klassen	2 scholen

gecombineerd in klas	II	III	IV	V	VI
geen lessen	110	117	75	18	18)
enkele lessen)	6	5	30	3	4)
veel lessen) ²⁾	12	7	22	27	25) ¹⁾
alle lessen)	7	6	8	87	88)
aantal scholen	135	135	135	135	135

¹⁾ aantal scholen waar dit aantal combinaties in genoemde klassen voorkomt.

²⁾ enkele: maximaal 3

veel: 4 of meer

alle: alle, met uitzondering van klassieke talen.

In de tabel zijn expressievakken en lichamelijke opvoeding geheel buiten beschouwing gelaten; deze vakken worden zeer veel gecombineerd gegeven.

II. brugperiode en selectie

Duur van de brugperiode bij de dagscholen

	alle 177 dag-scholen		scholen met ongedeeld v.w.o.		scholen m. gedeeld v.w.o.		scholen met m.a.v.o.		scholen zonder m.a.v.o.	
één jaar	155	88%	20	67 %	135	92%	40	80%	115	91%
twee jaar	13	7%	5	16½%	8	5%	5	10%	8	6%
drie jaar	9	5%	5	16½%	4	3%	5	10%	4	3%
	177	100%	30	100 %	147	100%	50	100%	127	100%

Verlengde brugperiode blijkt weinig voor te komen. Bij scholen met ongedeeld v.w.o. en bij scholen met m.a.v.o.-afdelingen iets meer.

Determinatie

a. Opmerkingen vooraf

– 18 scholen hebben de op determinatie betrekking hebbende vragen niet volledig of niet duidelijk ingevuld; de overige 159 scholen deden dat wel.

– Het gaat in deze paragraaf over de in de school geldende regels; uitzonderingsgevallen per individuele leerling komen in iedere school voor en worden hier buiten beschouwing gelaten.

b. Karakter van de determinatie

De determinatie kan het karakter hebben van een advies aan ouders en/of leerlingen, maar ook dwingend zijn in de vorm van gerichte bevordering.

Op de scholen met een m.a.v.o.-afdeling heeft de determinatie een duidelijk meer dwingend karakter.

Op de scholen met verlengde brugperiode komt het 'advise-rend' nog meer voor dan op de scholen met éénjarige brugperiode (zie tabel hiernaast).

c. Methode van determineren

Bij een aantal scholen spelen alleen rapportcijfers een rol (uiteraard onder voorbehoud voor bijzondere gevallen), bij de meeste scholen worden echter meer factoren in de determinatie betrokken. In dit verband worden genoemd: motivatie, studiezijn, werkhouding, karakter, capaciteiten, talenaanleg. In enkele gevallen worden de

leerlingen in de klas geobserveerd of aan een speciale test (Latijn!) onderworpen. Interessant is hier de opmerking, dat een verlengde brugperiode leidt tot zelfdeterminatie.

De rol, die verschillende personen bij de determinatie spelen, blijkt uit het volgende overzicht, waarin getallen aangeven het aantal keren, dat een bepaalde persoon of groep genoemd werd:

brugklasleider, -conrector,	
-coördinator, -mentor	68
docenten, klassedocenten	138
ouders	34
leerling	17
psycholoog	22

Uit het overzicht blijkt, dat op veel scholen verschillende functionarissen in het overleg worden betrokken; in dit verband wordt ook nog een enkele maal het hoofd van de basisschool genoemd.

d. Methode van determineren (alleen rapportcijfers of ook nog meer factoren) en

	alle 159 dag-scholen		ge-deeld v.w.o.		onge-deeld v.w.o.		dagscholen met: m.a.v.o.-afde-ling		geen m.a.v.o.		verl. brug-periode		één-jarige brugg.	
adviserend	92	58%	75	56%	17	68%	18	37%	74	67%	15	72%	77	56%
dwingend	67	42%	59	44%	8	32%	31	63%	36	33%	6	28%	61	44%
	159		134		25		49		110		21		138	

alleen rapportcijfers	21	(13 %)	dwingend	15	(71½%)
			adviserend	6	(28½%)
meer factoren	138	(87 %)	dwingend	52	(38 %)
	159		adviserend	86	(62 %)

Karakter van de determinatie (dwingend of adviserend)

In de tweede tabel onderaan deze bladzijde valt op, dat als er meer factoren in de determinatie worden betrokken, 'adviserend' meer voor komt. Deze trend wordt ook weer gevonden in tabel I op blz. 9: bij verlengde brugperiode wordt èn niet uitsluitend afgegaan op rapportcijfers, èn het 'adviserend' heeft de overhand.

e. Determinatie naar v.w.o., of apart naar gymnasium en atheneum

– alle 159 scholen:

naar v.w.o.: 90 scholen (57%)
apart naar gymnasium of atheneum 69 scholen (43%)

– de 92 scholen die 'adviserend' determineren, respectievelijk de 67 scholen die 'dwingend' selecteren:

naar v.w.o.
adviserend 45 (49%)
dwingend 45 (67%)
apart naar gymn. of ath.
adviserend 47 (51%)
dwingend 22 (33%)
adviserend 92; dwingend 67

– slechts 4 van de 69 (6%) scholen die determineren naar gymnasium en atheneum apart, geven op dat *die aparte* determinatie dwingend is; bij de overige 65 scholen is ze slechts adviserend.

– voor meer gedetailleerde gegevens zie tabel II op blz. 9.

Scholen met ongedeeld v.w.o., scholen met een m.a.v.o.-afdeling, en scholen met verlengde brugperiode determineren meer 'naar v.w.o.' dan de overige scholen, onverschillig of deze scholen 'dwingend' dan wel 'adviserend' determineren.

Bij scholen, die inmiddels overgegaan zijn tot samensmelting van gymnasium en atheneum tot ongedeeld v.w.o. is dit niet zo verwonderlijk: men verkeerde reeds in de v.w.o.-sfeer.

Bij scholen met een m.a.v.o.-afdeling brengen we dit feit in verband met het meer 'dwingend' karakter van de determinatie op deze scholen (blz. 8 onder b); *Hoe complexer de school, hoe meer behoefte aan eenvoudige beleidslijnen.*

Bij scholen met verlengde brugperiode is het opmerkelijk: een langere observatie leidt blijkbaar niet tot gedetailleerdere determinatie; bij slechts 5 van de 21 (25%) scholen met verlengde brugperiode wordt naar gymnasium en atheneum apart gedetermineerd.

	alle scholen		scholen met m.a.v.o.		scholen zonder m.a.v.o.	
	dw.	adv.	dw.	adv.	dw.	adv.
scholen tot 1000 leerlingen	23	37	9	4	14	33
scholen groter dan 1000 leerlingen	44	55	22	14	22	41
	67	92	31	18	36	74

Een zelfde verschijnsel hebben we reeds eerder aangetroffen bij scholen met verlengde brugperiode, nl. bij bespreking van het karakter van de determinatie (adviserend of dwingend) op blz. 8 onder b. Men is geneigd hier ook een verband te leggen met het op blz. 8 onder d. besprokene. In al deze gevallen geldt, dat er enerzijds bij de determinatie meer gegevens ter beschikking staan (langere observatieperiode, meer factoren dan alleen rapportcijfers), terwijl er anderzijds minder gedetailleerd ('naar v.w.o.') en meer vrijblijvend ('adviserend') wordt gewerkt. Kort gezegd: het lijkt er op, dat *hoe meer men weet, hoe voorzichtiger men wordt.*

f. Determinatie en schoolgrootte
Volledigheidshalve hebben we nagegaan of er eventueel een verband bestaat tussen determinatie en schoolgrootte. Dit ook omdat de constatering, dat een complexere school de behoefte aan eenvoudige beleidslijnen vergroot, aanleiding geeft tot het vermoeden, dat zulk een verband wel eens zou kunnen bestaan.

Van zulk een verband hebben we echter niet veel kunnen vinden.

Als illustratie hiervan hierboven een overzichtje ten aanzien van het aspect 'dwingend' versus 'adviserend'. Bij de andere facetten van de determinatie is overigens even weinig te ontdekken.

Brugklas - determinatie

- Is de determinatie dwingend of adviserend?

- Spelen alleen rapportcijfers of ook nog meer factoren een rol?

Tabel I

		alle 159 scholen	25 scholen met ongedeeld v.w.o.	49 scholen met m.a.v.o.-afdeling	21 scholen met verlengde brugperiode
alleen rapportcijfers	(adviserend	6(28 ¹ / ₂ %)	1(50%)	2(20%)	1(50%)
	(dwingend	21(13%)	2(8%)	10(20%)	2(10%)
meer factoren	(adviserend	86(62%)	16(70%)	16(41%)	14(74%)
	(dwingend	138(87%)	23(92%)	39(80%)	19(90%)
		15(71 ¹ / ₂ %)	1(50%)	8(80%)	1(50%)
		52(38%)	7(30%)	23(59%)	5(26%)

- Is de determinatie dwingend of adviserend?

- Wordt geselecteerd naar v.w.o. of naar gymnasium en naar atheneum apart?

Tabel II

adviserend	(v.w.o.	45(49%)	11(65%)	12(67%)	10(67%)
	(apart	92(58%)	17(68%)	18(37%)	15(72%)
dwingend	(v.w.o.	45(67%)	7(87 ¹ / ₂ %)	23(75%)	6(100%)
	(apart	67(42%)	8(32%)	31(63%)	6(28%)
		47(51%)	6(35%)	6(33%)	5(33%)
		22(33%)	1(12 ¹ / ₂ %)	8(25%)	0(-)

Opmerking: Slechts 4 van de 69 scholen, die determineren naar gymnasium en atheneum apart, geven op dat *die aparte* determinatie dwingend is; bij de overige scholen is ze alleen maar adviserend (zie blz. 28, vragen 8 en 9).

Opvolging advies t.a.v. gymnasium

De op dit onderwerp betrekking hebbende vragen werden door circa één derde van de inzenders onvolledig of niet beantwoord. De wel ontvangen antwoorden zijn in de navolgende tabel samengevat, en wel als volgt:

Voorbeeld: 7 scholen zeggen, dat in 13-17% van de gevallen leerlingen een gegeven gymnasium-advies niet opvolgen;

4 scholen zeggen, dat in 13-17% van de gevallen leerlingen tegen het schooladvies in toch naar het gymnasium gaan;

van deze laatste vier scholen antwoordt één school, dat enkele leerlingen daarbij succes hebben, twee scholen zeggen dat de meeste leerlingen daarbij succes hebben; één school heeft de vraag over het met succes tegen het negatieve-gymnasium-advies ingaan blijkbaar niet beantwoord. Het valt op, dat bij slechts 5 scholen 'de meesten' en bij maar 3 scholen 'velen' succes hebben met tegen een negatief-gymnasium-advies ingaan. Dit komt dan ook nog voornamelijk voor bij scholen waar relatief veel van het advies wordt afgeweken; men zou daar veeleer 'geen' of 'enkel' verwachten.

Komt dit voort uit een slechte determinatieprocedure? Het lijkt er niet op: al deze acht scholen betrekken bij de determinatie meer factoren; als personen die meespelen noemen deze acht scholen: docenten (4 x), coördinator, leraren + mentor, leraren + brugklasleiders, terwijl één school hier niets heeft ingevuld.

Uit de tabel blijkt, dat in het overgrote deel van de gevallen de gegeven schooladviezen goed zijn.

Van een school, die gericht bevordert vanuit de brugklas, en die in onze enquête opgaf dat de determinatie 'dwingend' is, citeren we het slot van een uiteenzetting over bevordering vanuit de brugklas bestemd voor brugklasouders:

'Het bovenstaande (een technische uiteenzetting over gerichte

bevordering en de daarbij geldende normen) heeft betrekking op de formele bevordering. In vele gevallen zal de leraarsvergadering aan de formele bevordering een advies verbinden t.a.v. de meest wenselijke richting voor een leerling. Deze adviezen worden gegeven na intensief overleg tussen de mentoren en alle docenten, die de leerling les hebben gegeven, in de klas of in de studielessen.

Nu wij de leerlingen uit de vorige brugklassen enkele jaren hebben kunnen volgen, hebben we geconstateerd dat in verreweg de meeste gevallen het gegeven advies in het belang van de leerling was. Na uitreiking van de eindrapporten zullen de mentoren een spreekuur houden waarop u nog overleg kunt plegen ten aanzien van een eventueel gegeven advies' (einde citaat).

Uit dit citaat blijkt, dat de grens tussen 'dwingend' en 'adviserend' veelal aan de vage kant is. Gelet op de vraagstelling in de enquête moet het 'dwingend' van deze school zo geïnterpreteerd worden, dat gerichte bevordering regel is en er slechts in een aantal grensgevallen wordt geadviseerd op meer vrijblijvende basis. Ook andere scholen, die normen voor gerichte bevordering zonden,

kennen alle een marge.

Interessanter nog is de constatering, dat de school, waarvan bovenstaand citaat afkomstig is, opgeeft, dat in 25% van de gevallen een gegeven gymnasiumadvies niet wordt opgevolgd; en dat in 20% van de gevallen leerlingen tegen het advies van de school in toch naar het gymnasium gaan, de 'meesten' daarvan met succes. Determinatie blijft een subtiele zaak.

Bij een dertigtal scholen met hoge percentages in de afwijkingen van het advies hebben we nog gespeurd naar een eventuele samenhang met geografische ligging en/of levensbeschouwelijke richting van de school. 'Tegen het advies in toch naar het gymnasium' zou iets te maken kunnen hebben met de belangstelling voor de gymnasiale vorming, waarover reeds is gesproken in hoofdstuk 1 van dit verslag. Een duidelijke samenhang hebben we hier echter niet kunnen vinden, waarschijnlijk (mede) door het geringe aantal scholen met grote afwijkingen van het advies (ca. 30). Per school blijken de percentages 'tegen het advies in toch' en 'positief advies niet opgevolgd' in dezelfde orde van grootte te liggen. De gevallen, waarbij dit niet het geval is (eveneens ca. 30

	0-2%	3-7%	8-12%	13-17%	18-22%	23-27%	nog totaal meer	
Gegeven gymnasium-advies niet opgevolgd								
	37	36	29	7	6	6	4	125
Tegen het advies in toch naar het gymnasium								
	41	37	25	4	7	5	5	124
Met succes tegen het advies in naar het gymnasium								
geen	13	5	2	-	-	-	-	20
enkelen	25	27	18	1	4	4	2	81
velen	-	1	1	-	-	1	-	3
de meesten	-	1	-	2	2	-	-	5
allen	-	-	-	-	-	-	-	0
								109
							de succesvraag niet ingevuld	15
								124

scholen), zijn gelijkelijk verdeeld over 'de eerste groep duidelijk groter' en 'de tweede groep duidelijk groter'.

Opmerkingen

Tenslotte nog een aantal opmerkingen, die we op de enquêteformulieren aantreffen:

- In de brugklas worden geen rapportcijfers gegeven.
- (opmerking van een school die 'adviserend' determineert).
- Ondoenlijk meer dan 30 leerlingen vanuit de brugklas in het gymnasium toe te laten.
- School adviseert niet; ouders vragen overleg aan.
- Veel begeleiding met ouders, weinig advies; kind + ouders zelf bewust laten kiezen.
- Door vermindering van 'gymnasium-karakter' minder animo van leerlingen om gymnasium te kiezen.

- Ouders willen vaak ondanks afwijzend advies toch kind op gymnasium in verband met aparte sfeer.

- Advies soms te veel gebaseerd op ijver; vandaar 75% meisjes in gymnasium.
- Proef II gymnasium en 2 atheneum identiek; overstap dan altijd mogelijk.
- Door mogelijkheid van overstap na ca. twee jaar gymnasium, keuze voor gymnasium groter.
- Men kan zo maar overstappen van II gymnasium naar 2 atheneum.
- Atheneum gemakkelijker weg dan gymnasium; atheneum biedt meer.
- Overstap mag, bv. gymnasium IV naar atheneum 5.

Met de laatste opmerkingen komen we aan bij het volgende hoofdstuk van dit verslag, dat over de 'overstap' zal handelen.

Van deze laatste dertien scholen zijn we de determinatie-procedure in de brugklas nagegaan (zie ook hoofdstuk II).

Bij één van deze dertien scholen stappen 21 leerlingen in IV na zitten blijven over naar 5 atheneum; 19 van deze leerlingen doen dit met succes.

Deze school determineert in de brugklas 'dwingend', 'naar v.w.o.', en met behulp van 'alleen rapportcijfers'.

Van de overige twaalf scholen, waar zich extreme gevallen van overstap voordoen, wordt een overzicht gegeven in de tabel op blz. 13.

Het meest extreme geval is de negende school in de tabel:

20 overstappers in klas II in de loop van de cursus, en 30 overstappers in klas II na zitten blijven verder in 3 ath.

Deze school vermeldt echter, dat de leerlingen in klas II Latijn mogen laten vallen; de 20 zullen wel in de 30 begrepen zijn, zodat het in totaal 30 leerlingen betreft en geen 50; deze school heeft overigens maar 200 gymnasium-leerlingen en een éénjarige brugperiode. Een aanzienlijk verloop dus. Opvallend is, dat bij de dertien scholen met hoge overstapaantallen, drie maal 'alleen rapportcijfers' ('pover') en ook drie maal 'docenten + psycholoog' ('super de luxe') worden genoemd.

Bij alle 159 scholen, die de desbetreffende vragen van hoofdstuk II beantwoordden, werd 21 maal 'alleen rapportcijfers' vermeld en 22 maal de psycholoog genoemd.

3 op 13 = 1 op 4,3 bij de 'extreme' scholen;

21,22 op 159 = 1 op 7,6 à 7,2 bij alle scholen.

Alle 'rapportcijfers' en 'psycholoog' komen relatief bij de 'extreme' scholen bijna twee maal zo veel voor. Deze twee constateringen laten zich door hun tegenstrijdige tendensen moeilijk onder één noemer brengen; de aantallen zijn echter klein, te klein voor conclusies. Dit laatste geldt nog meer voor andere facetten van de selectie waar de verschillen veel kleiner zijn. Zo worden

III. overstap van gymnasium naar een andere afdeling

Uit de gegeven antwoorden blijkt, dat op praktisch alle scholen leerlingen vanuit het gymnasium overstappen naar een andere afdeling, atheneum of h.a.v.o. (m.a.v.o. kwam in de vraagstelling niet voor); dit blijkt in alle klassen (II, III, IV en V; VI kwam in de vraagstelling niet voor) te gebeuren.

Overstap adviezen

De vraag of de school, ook ongevaagd, advies geeft over een eventuele overstap, werd als volgt beantwoord:

ja	157 scholen
neen	4 scholen
soms	2 scholen
zelden	4 scholen
geen antwoord	14 scholen

	181

Een dergelijk advies wordt opgevolgd in . . . . % van de gevallen:

0- 25%	9 scholen
40- 60%	22 scholen
70- 80%	43 scholen
meestal	3 scholen
90-100%	61 scholen
geen antwoord	19 scholen

	157

Overstap per klas

(zie tabel op blz. 12)

Hoewel een vrij groot aantal scholen de op dit hoofdstuk betrekking hebbende vragen niet volledig heeft beantwoord, blijkt toch, dat bij 176 van de 177 dagscholen overstap in één of meer klassen voorkomt (van de 177e school is op dit punt helemaal niets bekend); ook bij de scholen, die niet of slechts zelden of soms ongevaagd advies geven.

De aantallen overstappers per klas zijn steeds klein:

bij 28 scholen: 6 of meer in één of meer klassen;
 bij 13 scholen: 10 of meer in één of meer klassen.

bij de 'extreme' scholen 'dwingend' en 'docenten' relatief iets vaker genoemd.

Een duidelijke invloed van de selectie-procedure op de overstap-aantallen is niet aantoonbaar.

Merkwaardig blijft overigens de constatering – geheel in strijd met de verwachting !(?) – t.a.v. de psycholoog, die bij scholen met extreme overstapaantallen bijna tweemaal zo vaak genoemd wordt.

Succes bij de overstap

Uit de tabel op deze blz. blijkt, dat een overstap in het algemeen succes heeft: ca. 90% wordt bij de eerstvolgende overgang bevorderd.

Hoe gaat het nu verder met deze leerlingen in hun schoolloopbaan?

Sommigen doubleren verderop nog een keer; hoeveel?

1 school zegt: velen
86 scholen zeggen: enkelen
22 scholen zeggen: geen

95 scholen geven een schatting van het percentage van de overstappers, dat uiteindelijk zonder diploma de school verlaat. Deze schattingen variëren van 0 tot 25%; het gemiddelde van deze 95 schattingen bedraagt 5,9%.

Samenvattend kan worden gezegd, dat overstap op alle scholen voorkomt en met veel succes.

Overstap en verlengde brugperiode

Van de 22 scholen met verlengde brugperiode hebben slechts 11 de vragen over overstap ingevuld.

Bij deze 11 scholen verloopt het precies zo als op vele andere – dezelfde frequentie en dezelfde aantallen leerlingen – zowel naar h.a.v.o. als naar atheneum. Zeker niet duidelijk minder, zoals men misschien zou verwachten.

Motieven voor overstap

De volgende negen (groepen) motieven worden opgegeven; de eer-

ste drie waren op het enquête-formulier voorgedrukt (vraag 20, blz. 29).

1. Klassieke talen te zwaar (genoemd door 96 scholen)
2. Aantal vakken te groot (genoemd door 42 scholen)
3. Leerprogramma te zwaar (genoemd door 87 scholen)
4. B-leerling kan niet alle exacte vakken nemen; eisen faculteiten; studiemogelijkheden; e.d. (genoemd door 24 scholen)
5. Klassieke talen te oninteressant; gebrek aan motivatie voor kl.t.; onvoldoende belangstelling voor klassieken; e.d. (genoemd door 12 scholen)
6. Klassieke talen niet nuttig; utilitaire/hedonistische levenshouding; e.d. (genoemd door 4 scholen)
7. Gemakzucht; minder huiswerk; kans op hogere cijfers; meer tijd voor buitenschoolse activiteiten; e.d. (genoemd door 7 scholen)
8. Invloed medeleerlingen (genoemd door 2 scholen)

Overstap per klas

26 scholen gaven geen gedetailleerde gegevens over de overstap per klas; de overige 151 dagscholen deden dat wel. Gevraagd was naar globale gemiddelden over de laatste drie jaar.

	Overstap in de loop van de cursus				Overstap na zitten blijven *); verder in een hogere klas van andere afdeling				Overstap na zitten blijven; dezelfde klas over in een andere afdeling			
	II	III	IV	V	II	III	IV	V	II	III	IV	V
Aantallen scholen, met overstap naar atheneum of h.a.v.o.	93	99	83	47	59	79	57	32	53	54	47	21
Aantallen scholen, met overstap naar atheneum	85	94	81	45	58	75	54	30	48	46	41	19
Aantallen scholen, met overstap naar h.a.v.o.	28	34	20	6	14	26	10	3	15	17	15	2
Aantallen leerlingen, die overstappen naar atheneum												
Totaal	301	292	227	121	172	186	179	65	89	68	76	39
Zonder succes	24	20	12	9	17	18	20	2	2	5	3	1
Succes onbekend	16	22	23	8	3	7	2	9	11	4	4	3
Aantallen leerlingen, die overstappen naar h.a.v.o.												
Totaal	85	79	45	8	17	52	20	4	23	25	21	2
Zonder succes	11	4	1	2	3	9	1	0	1	3	0	0
Succes onbekend	3	3	1	0	2	3	0	0	0	3	1	1

'Succes' is hier: bij de eerstvolgende overgang bevorderd naar de volgende klas.

*) Overstap naar een andere afdeling *zonder zitten blijven* (was in de enquête niet gevraagd) komt ook voor, schrijft een aantal scholen.

Een andere school schrijft: Overstap tijdens het schooljaar wordt afgeremd; aan het eind van het jaar verloopt het soepel.

Extreme gevallen

(10 of meer overstappers per jaar in één klas)

vergeleken met determinatie in de brugklas

	Overstap in de loop van de cursus				Overstap na zitten blijven; verder in hogere klas andere afdeling				Karakter v. d. determinatie	Determinatie naar v.w.o. of apart naar ath. of gymn.	Methode van determinatie alleen rapportcijfers of meer factoren	Personen, die bij de determinatie een rol spelen	% van de gevallen dat leerlingen tegen adv. toch naar gymn. gaan	Met succes tegen advies in toch naar gymnasium
	II	III	IV	V	II	III	IV	V						
1.	10 10	-	-	-	-	-	-	-	dw.	v.w.o.	alleen rapport	-	-	enkel
2.	12 10	1 1	2 2	1 1	-	-	-	-	adv.	v.w.o.	meer factoren	docenten	5%	enkel
3.	9 8	8 7	10 9	-	-	-	-	-	adv.	?	meer factoren	docenten, ouders	0,5%	geen
4.	-	3 2	4 3	5 4	-	-	-	-	adv.	v.w.o.	meer factoren	docenten, psycholoog	2%	enkel
5.	6 6	2 2	4 4	1 1	-	-	-	-	adv.	v.w.o.	meer factoren	leraren	3%	enkel
6.	10 10	13 13	2 2	1 1	-	-	-	-	dw.	apart	meer factoren	docenten, klasseleraren	10%	enkel
7.	20 18	-	-	-	12 7	14 13	8 8	1 1	adv.	v.w.o.	meer factoren	docenten	20%	de meesten
8.	10 7	5 4	-	-	-	-	-	-	dw.	apart	alleen rapport	-	3%	geen
9.	20 20	3 3	1 1	-	30 30	5 5	4 4	-	dw.	v.w.o.	meer factoren	mentor	70% ?	-
10.	10 10	2 2	4 4	-	-	-	4 4	-	dw.	v.w.o.	meer factoren	leraren	25%	enkel
11.	10 10	10 10	10 10	10 10	10 10	10 10	10 10	10 10	adv.	v.w.o.	meer factoren	leraren, mentoren, coörd., psycholoog	-	-
12.	-	-	2 2	4 4	-	-	-	-	adv.	v.w.o.	meer factoren	idem, ler., ment., coörd., psycholoog	-	-
	10 10	10 10	8 8	2 2	-	-	-	-						

eerste regel: overstap naar atheneum
 tweede regel: overstap naar h.a.v.o.

eerste cijfer: overstap aantal leerlingen totaal
 tweede cijfer: overstap aantal leerlingen met succes

Opmerkingen

Een rector schrijft:

'Daar men steeds meer de gemakkelijkste weg kiest, zal het gymnasium niet zo lang meer bestaan.'

Een andere rector schrijft:

'Het valt mij op, dat in de afdeling A van het gymnasium in toene-

mende mate zij een plaats vinden, die in ieder geval een entreebiljet naar de universiteit willen verwerven. Ik kan de indruk ook niet van mij afzetten, dat deze afdeling snel bezig is dit op de eenvoudigste manier aan zijn abiturienten aan te bieden.'

(de bèta-leerling voor één van beide) een 'voldoende' als eindcijfer had behaald.

b) Aan de gymnasiast werd op het eindexamen voor de *moderne talen* uitsluitend een vertaling in 'goed Nederlands' gevraagd maar de h.b.s.'er diende bovendien nog een proeve van actieve taalbeheersing af te leggen! Bovendien waren de vertalingen voor de gymnasiast doorgaans méér op de klassieke oudheid gericht en moeilijker dan voor de h.b.s.'er. c) Ook voor *Nederlands* waren dergelijke verschillen te bespeuren in de opgegeven opstelltitels. d) Bij de *wiskunde* kreeg de gymnasiast o.a. onderwijs in de analytische meetkunde, terwijl de h.b.s.'er daarentegen mocht kennis maken met de beschrijvende meetkunde. De gymnasiast moest

IV. karakter van de gymnasiale afdeling

Nadat in de voorafgaande hoofdstukken voornamelijk gevraagd is naar cijfermatige gegevens komen in dit hoofdstuk meer imponderabilia aan de orde. Het 'oude' gymnasium immers verschilde aanmerkelijk van de 'oude' h.b.s. in sfeer, in wijze van lesgeven, in de regeling van het eindexamen, ja zelfs in de benaming van functionarissen.

Wij geven hier enkele voorbeelden:

a) De *klassieke talen* namen op het gymnasium een dominerende plaats in, zowel wat betreft het aantal lessen alsook wat betreft de beslissende stem van de klas-

sicus bij de overgang van een zwakke leerling. En bij het eindexamen kon het diploma pas worden uitgereikt als de alpha-leerling voor beide klassieke talen,

een schriftelijk én mondeling examen afleggen; voor de h.b.s.'er gaf een 7 voor het schriftelijk recht op vrijstelling van het mondeling examen.

e) Het maken van vraagstukken *natuur- en scheikunde* was voor de gymnasiast een vrijwel onbekende bezigheid: zijn eindexamen was mondeling gedurende 30 minuten. Voor de h.b.s.'er gold ook hier de regeling: eerst een schriftelijk eindexamen – waar de opgaven voor een deel juist wel uit vraagstukken bestonden – en daarna, als het cijfer beneden de 7 was gekomen, een mondeling examen.

f) Voor de *biologie* (op de h.b.s. 'plant- en dierkunde', op het gymnasium 'natuurlijke historie' gehe- ten !!) was het examen voor beide scholen mondeling, zij het dan op het gymnasium gedurende 30, op de h.b.s. gedurende 20 minuten.

g) Het gymnasium kende een rector (uiteraard een classicus) en een conrector, de h.b.s. een directeur (veelal een mathematicus) en een adjunct-directeur.

h) Op het gymnasium waren docenten werkzaam, die hun proefschrift reeds verdedigd hadden – of van plan waren dit eerstdaags te gaan doen –; op de h.b.s. waren de leraren veelal titelloos.

i) Het eindexamen gymnasium werd afgenomen door gecommitteerden, bij het eindexamen h.b.s. waren deskundigen betrokken. Behalve een verschil in naam was er ook een verschil in functie: desnoods nam de gecommitteerde het examen zelf af en bepaalde zelf ook het cijfer, de deskundige mocht de examinerende leraar verzoeken de vragen over een bepaald onderwerp te stellen en bij verschil van mening omtrent het toe te kennen cijfer werd gemiddeld.

j) De claviger van het gymnasium was in functie gelijk aan de conciërge van de h.b.s. Wel hadden beide scholen een amanuensis! Op de lycea, die eigenlijk niet-legitiem bestonden, waren deze verschillen minder in het oog lopend. Mede daarom wensten sommige schoolbesturen dan ook

niet tot de oprichting van een lyceum over te gaan.

Sfeer

Op grond van bovenstaande historische (inderdaad historische!) gegevens vroeg de enquête aan de invullers of hun gymnasiale afdeling een gymnasiale sfeer vertoont en zo ja, een omschrijving daarvan.

De gegevens zijn verzameld in onderstaande tabel:

Tabel I

gedeeld v.w.o., éénjarige brugperiode

afdeling	aantal	sfeer +			tot.	sfeer —			tot.
		O	R	P		O	R	P	
GA	3	1			1			2	2
GAH	94	17	23	4	44	16	21	13	50
GAHM	32	6	6	5	17	9	4	2	15
totaal	129	24	29	9	62	25	27	15	67

gedeeld v.w.o., verlengde brugperiode

GAH									
2 jr.	4		2		2		2		2
3 jr.	1	1			1				
GAHM									
2 jr.	3	1			1	1	1		2
3 jr.	2							2	2
totaal	10	2	2		4	1	3	2	6
totaal gedvwo	139	26	31	9	66	26	30	17	73

ongedeeld v.w.o., éénjarige brugperiode

v.w.o./H	12	1		2	3	2	1	6	9
v.w.o./HM	6		1		1	4		1	5
totaal	18	1	1	2	4	6	1	7	14

ongedeeld v.w.o., verlengde brugperiode

v.w.o./H									
2 jr.	3					1	2		3
3 jr.	1					1			1
v.w.o./HM									
2 jr.	1	1			1				
3 jr.	3	1			1		1	1	2
totaal	8	2			2	2	3	1	6
totaal onged. v.w.o.	26	3	1	2	6	8	4	8	20

avondscholen, ongedeeld afwijkende brugperiode

	3	1	1		2	1			1
--	---	---	---	--	---	---	--	--	---

Verklaring tabel I:

G = gymnasium

A = atheneum

H = h.a.v.o

M = m.a.v.o

aantal = aantal scholen

sfeer + = uit het gegeven antwoord bleek, dat de invuller van mening was dat op de gymnasiale afdeling inderdaad een andere sfeer aanwezig is

Het sfeerverschil werd omschreven als: méér culturele belangstelling, meer saamhorigheidsgevoel, begaafder, méér ijver, meer diepgang, hoffelijker, spiritueler, hoger artistiek niveau, bereid tot extra inspanning, prettige werksfeer, meer inzicht, meer aandacht voor buitenschoolse activiteiten, minder probleemgevallen, minder doublures, meer verband tussen vakken, hoger tempo, gymnasiumsfeer doordrenkt gehele schoolgemeenschap.

sfeer — = geen andere sfeer

O = openbare of bijzonder neutrale scholen

R = rooms-katholieke scholen

P = prot. chr. scholen

tot. = totaal

gedvwo = gedeeld v.w.o.

onged. = ongedeeld v.w.o.

Uit tabel I valt af te leiden:

1) bij het gedeelde v.w.o. geeft 48% van de invullers aan dat op de gymnasiale afdeling de sfeer anders is dan op het atheneum; bij het ongedeelde v.w.o. is dit 23%

2) bij het gedeelde v.w.o. met éénjarige brugperiode signaleert 48% een andere sfeer; bij v.w.o. met verlengde brugperiode 40%

3) van de 66 scholen, waar de sfeer als gymnasium wordt ervaren, behoort 39% tot het openbaar

47% tot het rooms-katholiek

14% tot het prot. chr. onderwijs.

Men zou wellicht de voorzichtige conclusies kunnen trekken:

1) in het ongedeelde v.w.o. is er duidelijk minder sprake van een gymnasiale sfeer,

2) bij verlenging van de brugperiode gaat de gymnasiale sfeer enigszins verloren,

3) bij het r.k.-onderwijs is de gymnasiale sfeer het sterkst bewaard gebleven; bij het openbaar onderwijs iets minder, bij het prot. chr. onderwijs veel minder.

De conclusies 1) en 2) behoeven geen nadere uitleg.

Conclusie 3) zou te verklaren kunnen zijn uit de eeuwenlange traditie van het kerklath (zo werd ook op katholieke middelbare meisjesscholen vaak Latijn gegeven!); bij het openbaar onderwijs is nogal eens een zelfstandig gymnasium in een scholengemeenschap opgenomen waardoor een brok gymnasiale traditie werd ingebracht.

Lesinhoud

Gevraagd was: 'Verschilt de inhoud van de lessen in de gymnasiale afdeling met die in de atheneumafdeling? Zo ja, in welk opzicht en voor welke vakken?'

Docenten

Gevraagd was: 'Worden de lessen in de gymnasiale afdeling voornamelijk door bepaalde docenten gegeven?'

en
'Staan de meeste docenten positief tegenover de gymnasiale afdeling?'

Tabel II

gedeeld v.w.o., éénjarige brugperiode

afdeling	aantal	lesinh.		bepdoc.		docpos.	
		+	-	+	-	+	-
GA	3		3		3		3
GAH	94	18	76	7	87	88	5
GAHM	33	6	24	2	31	30	2
totaal	130	24	103	9	121	118	10

gedeeld v.w.o., verlengde brugperiode

GAH							
2 jr.		1	3		5		5
3 jr.	1	1			1		1
GAHM							
2 jr.	3		3	2	1		3
3 jr.	2	1	1	1	1		2
totaal	11	3	7	3	8		11
gedvwo	141	27	110	12	129		129
totaal							10

ongedeeld v.w.o., éénjarige brugperiode

v.w.o./H	12	1	11	1	11		10
v.w.o./HM	6	1	5		6		3
totaal	18	2	16	1	17		13

ongedeeld v.w.o., verlengde brugperiode

v.w.o./H							
2 jr.	3		3		3		1
3 jr.	2		1		2		2
v.w.o./HM							
2 jr.	1		1		1		1
3 jr.	3	1	2		3		2
totaal	9	1	7		9		5
totaal onged.							
v.w.o.	27	3	23	1	26		14

avondschoolen

	3	1	1		2		2
--	---	---	---	--	---	--	---

Verklaring tabel II:

Lesinh. + = de lesinhoud op de gymnasiale afdeling verschilt van die op het atheneumafdeling.

lesinh. - = de lesinhoud verschilt niet.

bepdoc + = op de gymnasiale afdeling worden de lessen door bepaalde docenten gegeven.

bepdoc - = niet door bepaalde docenten.

docpos + = de docenten staan positief tegenover de gymnasiale afdeling

docpos - = de docenten staan niet positief tegenover de gymnasiale afdeling.

Uit tabel II valt af te leiden:

1) bij het gedeelde v.w.o. geeft 19% van de invullers aan dat de lesinhoud op de gymnasiale afdeling anders is dan op de atheneumafdeling; bij het ongedeelde v.w.o. is dit 11%

2) bij het gedeeld v.w.o. worden bij 9% van de scholen de lessen in de gymnasiale afdeling aan bepaalde docenten opgedragen; voor het ongedeelde v.w.o. is dit 4%

3) bij 92% van de scholen met gedeeld v.w.o. meent de invuller

dat de docenten positief tegenover de gymnasiale afdeling staan; voor het ongedeelde v.w.o. is dit 52%

Men zou hieruit kunnen concluderen dat bij het gedeeld v.w.o. nog enig verschil voorkomt in lesinhoud, bij ongedeelde v.w.o. vrijwel niet; dat het opdragen van lessen aan de gymnasiale afdeling aan bepaalde docenten sporadisch voorkomt en dat de overgrote meerderheid van de docenten positief tegenover de gymnasiale afdeling staat.

V. ongedeeld v.w.o.

In dit hoofdstuk van de enquête werd gevraagd, of de school ongedeeld v.w.o. had en, zo niet, of invoering daarvan overwogen was of werd. Niet alle antwoorden waren eenduidig; bij het bepalen van de volgende getallen moest soms wat eigen interpretatie van de antwoorden voorafgaan:

Aantallen

Op het totaal van 177 dagscholen werden bij vraag 27 de volgende antwoorden gegeven:

- 29 x (16%) ongedeeld v.w.o. ingevoerd (of daartoe besloten)
- 62 x (35%) ongedeeld v.w.o. verworpen
- 46 x (26%) ongedeeld v.w.o. nog in overweging
- 40 x (23%) ongedeeld v.w.o. niet in overweging

177 (100%)

Opmerkingen:

1. Uit een vergelijking van het eerstgenoemde percentage in deze tabel (16%) met het in de brochure *ongedeeld v.w.o.* (Staatsuitgeverij 1974) genoemde percentage scholen met onged. v.w.o. (19,1%) valt w.s. te concluderen, dat een wat hoger percentage van de scholen, die onze enquête niet hebben beantwoord, ongedeeld moet zijn. Gezien de titel van de enquête (gymnasiale afdelingen) ligt dat misschien ook wel voor de hand.
2. In de tabel ontbreken de avondscholen; de situatie aan die scholen is, ook op dit punt, zo afwijkend dat vergelijking niet mogelijk is; deze scholen hebben alle (4) een soort ongedeeld v.w.o. in die zin, dat onder de pakketten (die direct in het eerste jaar gekozen moeten worden!) een soort atheneum-A pakket met Latijn in plaats van economie I voorkomt.
3. Opvallend is wel, dat op 40 (23%) van de geënquêteerde scholen – blijkens de antwoorden – in het geheel geen beraad over ongedeeld v.w.o. is (geweest).

Het leek ons interessant, deze getallen te bezien in relatie tot de één- of meerjarige brugperiode en tot het al of niet verbonden zijn aan de school van een m.a.v.o.-afdeling.

Van de scholen met *ongedeeld v.w.o.* (totaal 29) hebben:

19 (65%) een éénjarige brugperiode; 10 (35%) een meerjarige brugperiode;

van deze zelfde 29 scholen hebben er 11 (38%) wel een m.a.v.o.-afdeling; 18 (62%) geen m.a.v.o.-afdeling.

Bij de scholen die *ongedeeld v.w.o.* hebben verworpen (totaal 62), hebben er 57 (92%) een éénjarige brugperiode, 5 (8%) een meerjarige brugperiode; van deze zelfde 62 scholen hebben 16 (26%) wel een m.a.v.o.-afdeling, 46 (74%) geen m.a.v.o.-afdeling.

De enige, voorzichtige, conclusie die men uit deze gegevens zou kunnen trekken, is dat bij scholen met een éénjarige brugperiode de neiging tot invoering van ong. v.w.o. minder groot is dan bij scholen met een meerjarige brugperiode (hierbij is ook de groep 'niet in overweging', zie tabel, in aanmerking genomen).

Hoewel enig verband nauwelijks voor de hand ligt, kan men ook nog nagaan, hoe de verdeling van de ong. v.w.o.-scholen over de verschillende levensbeschouwelijke richtingen ligt; deze blijkt zeer gelijkmatig: op het totaal van 29 scholen waren er 10 openbaar, 10 prot. chr., 7 r.k. en 2 overig bijz. onderwijs (de getallen zijn overigens natuurlijk te klein voor enige conclusie).

Motieven

Terwijl aldus de antwoorden op vraag 27 van de enquête nog enigszins 'exact' konden worden gerubriceerd en verwerkt, lag het aanzienlijk moeilijker met vraag 28, waarin werd gevraagd naar min- of pluspunten van het ong. v.w.o., die in de overwegingen waren of werden betrokken.

De antwoorden op deze vragen

(28 a, b, c) bleken nogal sterk ingegeven door de 'eigen situatie' van de school en door het stadium van overweging waarin men zich aan die school (wel of niet) bevond.

Het is lang niet altijd mogelijk gebleken, deze antwoorden in categorieën onder te brengen.

Om toch enig overzicht te krijgen zullen we eerst de – door alle invullers tesamen – meest genoemde argumenten vóór en tegen vermelden:

A. Meest genoemde argumenten vóór ongedeeld v.w.o.

1. Ruimere/vrijere pakketkeuze mogelijk ($\pm$ 40 x genoemd)
2. keuze van een 'A-pakket' met 1 oude taal mogelijk (8 x) (Toelichting: de verplichting tot twee oude talen leidde vaak tot overstap naar Atheneum, waarbij men beide oude talen moest laten vallen)
3. een Atheneum-pakket met Latijn wordt mogelijk (7 x)
4. de doorstroming uit 5-h.a.v.o. wordt makkelijker (4 x)
5. economie niet langer verplicht in Ath.-a (4 x)
6. vierde leerjaar wordt evenwichtiger van opzet en zwaarte (4 x)

Opmerkingen:

– De algemene teneur van deze argumenten lijkt: *het loslaten van de profileren stelt leerlingen minder voor de noodzaak (of brengt ze minder in de verleiding) over te stappen naar een andere 'afdeling' om één bepaald vak, dat ze minder ligt, te omzeilen.*

– overigens is uit bovenstaand rijtje al duidelijk, dat deze verschillende argumenten elkaar soms overlappen en op z'n minst sterk samenhangen.

B. Meest genoemde argumenten tégen ongedeeld v.w.o.

1. Ongunstige urentabel voor de klassieke talen (20 x genoemd)
2. vierde leerjaar (10 vakken) te zwaar met name voor A-leerlingen (13 x)
3. te vroege doorbreking (in 4e lr.) klasseverband (12 x)
4. de gymnasiale sfeer gaat verloren (8 x)

5. de weg-van-de-minste-weerstand ligt open (7 x)
(‘profilering staalde het karakter, doorzettingsvermogen’)

Opmerkingen:

1. bij vergelijking van deze twee rijtjes ‘principiële argumenten’ blijken de meeste argumenten-pro hun pendant te hebben onder het hoofdje argumenten-contra (men vergelijk ‘pro-1’ met ‘contra-3,4,5’ en ‘pro-6’ met ‘contra-2’). Het overwegen van ongedeeld v.w.o. betekent kennelijk voor een belangrijk deel het afwegen van alternatieven op verschillende punten, of – anders geformuleerd – *de discussie over ongedeeld v.w.o. lijkt vaak gericht te worden door de persoonlijke visie die men heeft op ‘kwaliteit’, ‘vrijheid’, ‘breedte’ of ‘diepte’ en dergelijke fundamentele issues.*

2. Dit (sub 1 genoemde) verschijnsel, gekoppeld aan het feit dat ook rechtspositionele aspecten regelmatig in de overweging worden betrokken, wijst in de richting van een sterk ‘plaatselijk-gebonden’ zijn van deze discussie. (*De eigen situatie van de school en de opvattingen van de mensen in die school bepalen de richting van de discussie in hoge mate.*)

Ook is daardoor de *emotionaliteit* van de bespreking, zoals die zelfs uit de enquêteformulieren valt te proeven, zeker voor een deel verklaard.

Hoewel de andere argumenten voor en tegen minder frequent zijn genoemd en daardoor ‘minder significant’ zouden moeten heten, is toch gepoogd ze enigszins te rubriceren en worden ze hieronder vermeld.

A. Andere - genoemde - argumenten vóór ongedeeld v.w.o.

7. een vrijblijvender kennismaking met de klassieke talen is mogelijk en wordt daardoor eerder gewaagd (3 x genoemd)

8. ong. v.w.o. is een logisch gevolg van de Mammoetwet (pakketten in 5e en 6e) (3 x)

9. de basistabel is eerder afgewerkt (3 x)

10. m.n. het verplicht doorlopen

van *na* en *sk* is eindelijk voorbij (2 x).

B. Andere - genoemde - argumenten tégen ongedeeld v.w.o.

6. de leerling moet nóg vroeger kiezen (5 x genoemd) (dit geldt voor enkele vakken naast de 6 verplichte in 4e klas)

7. zo kan de leerling Grieks/Latijn te gemakkelijk weer laten vallen (4 x)

8. m.n. het Grieks komt op de tocht te staan (4 x)

9. er zijn te weinig leraarlessen voor (4 x)

10. rechtspositionele gevolgen m.n. voor classici (6 x)

11. lesrooster wordt gecompliceerder (3 x)

12. ouders wensen de vertrouwde profilering (2 x)

Opmerkingen:

1. Ook in deze verzameling van argumenten is een zekere parallelie tussen ‘vóór’ en ‘tegen’ te herkennen (vergelijk pro-7 met contra-7 en contra-6 met pro-1)

2. Het is duidelijk dat in de eigen situatie van de school leraarlessen, roostermogelijkheden en huisvesting belangrijke factoren vormen en er dus een zekere samenhang is tussen de uitkomsten van hoofdstuk I van deze enquête (‘organisatorische problemen’) en die van dit hoofdstuk V.

3. Zo mogelijk nog groter is de samenhang van de bij vraag 28 genoemde argumenten (2, 3 en 5 pro) en de uitkomsten van hoofdstuk III (‘Overstap naar andere afdelingen’):

Dezelfde motieven die leerlingen (volgens de enquête-invullers) ertoe brengen over te stappen, vormen voor de school een overweging vóór invoering van ong. v.w.o.

4. *Naast de algemene argumenten wordt een atzonderlijke categorie gevormd door de specifieke argumenten, die op bepaalde vakken betrekking hebben. De vakken economie I en klassieke talen lijken met name bedreigd.*

Gezien het feit dat dát nu juist de karakteristieke vakken zijn van het atheneum- resp. gymnasium-profiel kan dit nauwelijks verwondering wekken.

De klassieke talen in het ongedeeld v.w.o.

Zoals uit de lijstjes argumenten (vóór zowel als tegen) blijkt *is met name de positie van de klassieke talen in het ongedeeld v.w.o. in het geding.* Daarbij vormen argumenten als *de ‘verkoopbaarheid’ van een programma met één of twee klassieke talen* en het *‘ruimtegebrek voor de klassieke talen binnen de urentabel’* de polen waar-tussen de discussie zich lijkt te bewegen.

Het genoemde ruimtegebrek is, zoals bekend, een gevolg van het in-éénschuiven van de basistabellen atheneum en gymnasium (die voor een aantal vakken verschillende getallen te zien geven) tot een basistabel voor ong. v.w.o. I-IV (met verschillende varianten, met en zonder klassieke talen), waarin de aantallen uren voor alle ‘gemeenschappelijke’ vakken voor alle leerlingen gelden.

Opgemerkt moet nog worden dat dit bezwaar zelfs op enquête-formulieren van scholen, die ongedeeld v.w.o. hebben, enkele malen genoemd wordt; *daar gaat het dan niet meer over verwachtingen, maar over ervaringen!*

5. Ook het aspect ‘sfeer’ dat het onderwerp vormde van hoofdstuk IV komt in het kader van hoofdstuk V vanzelfsprekend weer aan de orde (zie argumenten contra-4).

Tot slot willen wij, ook in dit hoofdstuk, enige losse citaten geven uit de antwoorden, die door de inzenders werden gegeven:

– ‘ongedeeld v.w.o. houdt alleen het verzoen van een systeem in; er steekt geen visie achter!’

– ‘er bestaan geen minpunten van het ongedeeld v.w.o.!’ (de school waar dit antwoord werd gegeven had ongedeeld v.w.o.!)

– ‘de naam gymnasium gaat verloren’

– ‘in de situatie van ongedeeld v.w.o. wordt gymnasium pas echt elitair, omdat die leerlingen dan, voor ieder zichtbaar, in minder uren voor een aantal vakken hetzelfde niveau bereiken.’

– ‘het is een onbekend diploma, vooral in het buitenland.’

VI. toekomstverwachting

Zoals de titel al meedeelt, komen ook in dit hoofdstuk geen concrete feiten aan de orde, maar min of meer gegronde meningen. Enige subjectiviteit van de invullers is wel onvermijdelijk. Verschillende inzenders hebben – misschien daarom – vragen onbeantwoord gelaten.

Het OVWO, al of nog niet ingevoerd, gevreesd, gehoopt of verwacht, speelt een grote rol in de antwoorden. Men vergelijk ook hoofdstuk V.

Verwacht men een geleidelijk opgaan van de gymnasiale afdeling in het atheneum?

	ja neen		geen antwoord	genuanceerde antwoorden
	(dreigt, niet waarschijnlijk, hopelijk niet)			
gedeeld v.w.o.	24	97	20	6
o.v.w.o.	11	10	13	–
	35	107	33	6

Opmerking: Merkwaardig is dat 10 scholen met o.v.w.o. zeggen, geen opheffing van hun gymnasiale afdeling te verwachten. Bedoelt men misschien de 'gymnasiale vorming'?

In hoeverre zijn schoolgrootte, geografische ligging en levensbeschouwelijke richting van invloed op de verwachting dat de gymnasiale afdeling zal verdwijnen?

Scholen met minder dan 600 leerlingen	met minder dan 900 leerlingen				met meer dan 900 leerlingen
2	8				25

geografische ligging:	N	O (en) M	Z	W
	2	7	8	18

levensbeschouwelijke richting:	O	P	R
	17	8	10

De omvang van de school schijnt wel enige invloed te hebben op de verwachtingen, de geografische ligging niet, als men let op de spreiding van het aantal scholen in het land, evenmin als de levensbeschouwelijke richting.

Opheffing van de gymnasiale afdeling wordt het meest verwacht in regio's waar veel scholen zijn. Het blijkt vaak scholen in industriestreek te betreffen.

Het zou interessant zijn, te weten in hoeverre het bestaan van 'concurrerende' gymnasiale opleidingen een rol spelen bij de verwachtingen omtrent de eigen gymnasiale afdeling.

Meent men dat er op de school behoefte blijft bestaan aan een gymnasiale afdeling?

De antwoorden op deze vraag zijn

moeilijk te analyseren: ze zijn zeer gevarieerd en genuanceerd, men legt verschillende accenten. Soms is het niet duidelijk of men spreekt over de situatie op de eigen school of over die in het hele Nederlandse v.w.o.

Sommige inzenders schijnen, blijken hun antwoorden, 'gymnasiale afdeling' te lezen als 'gymnasiale vorming'.

Ook zijn er invullers die zich niet aan concrete voorspellingen wagen, maar wel een standpunt toelichten waaruit hun verwachtingen zouden kunnen blijken.

Wij registreren de antwoorden: (zie tabel op pag. 19)

Genoemde redenen voor de wenselijkheid van het voortbestaan van de gymnasiale afdeling:

Van de 125 scholen die menen

dat hun gymnasiale afdeling zou moeten/kunnen voortbestaan, geven 33 geen nadere toelichting, 3 scholen zien het o.v.w.o. als onafwendbaar, 89 lichten hun standpunt min of meer uitvoerig toe:

traditie	(7)
status	(3)
wens ouders	(43)
wens leerlingen	(32)
wens docenten	(11)
belang van belangstellende/begaafde leerlingen	(11)
waarde/onvervangbaarheid	
klassieke vorming	(24)
enige aanbod openbare/levensbeschouwelijke gymnasiale vorming in de regio	(9)

Nog enige citaten:

'Atheneum met Latijn kan nooit de gymnasiale opleiding vervangen.'

'Er blijft een duidelijke behoefte aan de studie van Latijn en Grieks; de belangstelling bij de leerlingen neemt weer toe; hun instelling wordt minder utilitaristisch.'

'behoefte nú groter dan ooit.'

'wens, voortwoekerende nivellerings tegen te gaan.'

'het klassieke waardenpatroon dat onze docenten Grieks en Latijn uitdragen'.

'pluriform onderwijs',

'begaafdste leerlingen (gymn.) het beste in één werkgemeenschap (= klas)',

'De moderne aanpak van de klassieke talen vindt duidelijk weerklank bij de jeugd.'

Genoemde redenen of oorzaken voor het verdwijnen van de behoefte aan een gymnasiale afdeling

Van de 20 scholen die geen redenen of mogelijkheden zien voor het voortbestaan van hun gymnasiale afdeling, geven 12 geen nadere toelichting, de overige 8 motiveren als volgt: Er is al o.v.w.o. (1); er komt toch o.v.w.o. (1); Atheneum met Latijn is een alternatief (1); er is wel behoefte aan gymnasiale vorming maar de waarde moet in de vakken zelf zitten (4); de klassieke gymnasiale vorming is toch niet meer te verwezenlijken (1).

wel behoefte aan gym. afd.	geen behoefte gym. afd.	geen antwoord	
gedeeld v.w.o.	114	10	23
o.v.w.o.	11	10	13
	125	20	36

Opmerking: Vergelijking van de antwoorden (en motiveringen) op deze vraag en die op de vorige ('Verwacht u een geleidelijk opgaan van uw gymnasiale afdeling in het atheneum?') wettigt de conclusie dat zulke verwachtingen veelal door andere factoren worden bepaald dan door een negatieve instelling tegenover de gymnasiale afdeling.

Enige citaten:

'Ook binnen het o.v.w.o. is er de mogelijkheid tot en blijft de behoefte aan Grieks en/of Latijn'.

'De wens van de ouders wordt verdrongen door politieke strijd en nivelleringsdrang'.

Opmerking: Al eerder is gezegd dat de term 'gymnasiale afdeling' soms verwisseld schijnt te worden met 'gymnasiale vorming'. We hebben niet gepoogd 'correcties' in de antwoorden aan te brengen; de lezer is zeer wel in staat zelf de gegevens te interpreteren.

VII. commentaar, opmerkingen, aanvullingen

Gezien de uiterst zorgvuldige, vaak uitvoerig gemotiveerde antwoorden op de vragen in voorgaande hoofdstukken, kan het geen verbazing wekken dat zeer veel respondenten geen behoefte meer hebben gehad, de in hoofdstuk VII geboden ruimte te benutten.

Aanvullingen op eerdere hoofdstukken zijn in die respectieve hoofdstukken verwerkt. Opmerkingen en commentaren, voor zover nog niet geregistreerd, laten we hier volgen:

A Commentaar op vorm en inhoud van de enquête

Drie consciëntieuze invullers gaven hun mening over de inhoud van de enquête:

'De vragen zijn nu en dan onge-nuanceerd'.

'Te veel vragen zijn even zo veel uitnodigingen tot een slag in de lucht.'

'De beantwoording van vragen 15-19 loont de moeite niet; er is geen massale vlucht van het gymnasium.'

B Technische mededelingen over vormgeving en opbouw van de school

Een school deelt mee dat alleen voor klas IV o.v.w.o. ingevoerd is; o.v.w.o. in de lagere klassen zou tot gevolg hebben dat de gymnasiasten hun beperkte uren aantallen voor moderne talen, wiskunde en Nederlands niet meer afzonderlijk zouden kunnen verwerken: deze uren zouden gedeeltelijk met atheneum-uren gecombineerd moeten worden. Bij een gelijk aantal lesuren worden Gymnasium en Atheneum wél eens gecombineerd.

Eén school stelt in het tweede leerjaar van de brugperiode Latijn óók op het Atheneum verplicht.

Eén school probeert in klas II en III zo veel mogelijk leerlingen het gymnasium te doen volgen zodat bij overstap na klas III of IV men 'toch iets meegepikt heeft'.

Een zelfde streven blijkt uit de in-deling van een andere school:

Klas II:

± 110 leerlingen met Latijn
39 zonder Latijn

Klas III:

± 40 leerlingen met Latijn en Grieks

± 30 met Latijn

± 40 zonder Latijn of Grieks

Eén invuller meldt, dat door de combinatie van gymnasium- en atheneumleerlingen na klas 3 een v.w.o.-sfeer gecreëerd wordt, die 'toch wel gunstig afsteekt bij die van de vroegere h.b.s.'

Een ander zegt aan zijn school geen enkele echte gymnasium-klas te hebben: men kan in v.w.o. 4, 5 en 6 Grieks en/of Latijn volgen, in klas 2 en 3 alleen Latijn.

Eén school, met o.v.w.o., heeft een niet door het Rijk gesubsidieerde gymnasiale afdeling, zodat (gemeentelijke) beslissingen t.a.v. de gymnasiale afdeling ook door politieke motieven bepaald kunnen worden.

C Mening en verwachtingen – stellingnamen

Eén invuller verzet zich tegen de term: 'opgaan in het Atheneum' en meent dat de vele combinatie-mogelijkheden die het o.v.w.o. naast één of twee klassieke talen biedt, gunstig werkt op het aantal leerlingen dat in klas 2, 3 en 4 Latijn en/of Grieks volgt. Het 7-vakkensysteem veroorzaakt wel een teruggang in het aantal gymnasiumleerlingen in V en VI, maar dat men gemotiveerde leerlingen overhoudt, acht hij winst.

Een ander vindt dat o.v.w.o. de aanleg en voorkeur van de leerlingen meer aan bod doet komen, evenals de eisen van het w.o.; het o.v.w.o. zou de gelijkwaardigheid van de eindexamenvakken bevorderen, bepaalde knelpunten, veroorzaakt door het gedeeld v.w.o., wegnemen, en de doorstroming van h.a.v.o. naar v.w.o. vergemakkelijken.

Een rector merkt op: 'Ook al zal men als school duidelijk de voorkeur geven aan het bestaan van een aparte gymnasiale afdeling, dan nog kan men de tekenen van deze tijd niet negeren. De neiging om te vragen: wat koop ik er voor? en om de weg van de minste inspanning te kiezen, neemt de laatste jaren sterk toe. Hoe

verwerpelijk men dat ook mag achten, men kan hiervoor de ogen niet sluiten. De school zal, al tegenstribbelend, het beleid hierop moeten afstemmen, b.v. door invoering van het o.v.w.o., met de bedoeling zoveel mogelijk de kool en de geit te sparen.'

Twee invullers zijn zeer somber gestemd over de toekomst van de klassieke talen op hun school en in Nederland. Eén van hen, die zich verdiept heeft in de Middel-schoolproblematiek, ziet bij toenemende doorvoering van o.v.w.o. en bij vordering van de experimenten-Middenschool volgens de bestaande plannen, geen toekomst voor de klassieke talen: 'men kan de klassieke talen dan

wel vergeten; een uiterst attente opstelling is gewenst'.

Twee schoolleiders verklaren: 'Wij zullen pas meegaan met de mode van o.v.w.o. als blijkt dat andere scholen in de regio door hun o.v.w.o. de leerlingen betere studiemogelijkheden bieden.'

Eén school, blij met het goede gehalte van zijn gymnasiale afdeling, vreest een te grote zuigkracht van het Atheneum, en wil door invoering van o.v.w.o. proberen de klassieke talen te behouden.

Eén invuller spreekt over de 'practische en aanwijsbare' voordelen van het gymnasium voor voortgezette studie in alpha- en bètavakken, en merkt op dat de

gymnasiast dezelfde vaardigheden heeft verworven als de atheneumleerling, maar in 'deze technocratische maatschappij' meer diepgang en mogelijkheden tot relativering meekrijgt.

'Zelfs bij invoering o.v.w.o. zal meerjarige basis klassieke talen belangrijk blijven.'

'De toenemende druk van de eisen voor de exacte vakken doet B-kandidaten overstappen van gymnasium naar atheneum.'

'Enig herstel van de klassieke talen is te verwachten'.

'Een heterogene brugklas geeft toekomstige gymnasiasten te weinig inspanning; extra taken e.d. geven in dezen te weinig soulaas.'

algemene vergadering b.g.v.

De BGV stelt zich ten doel de belangen van de gymnasiale vorming zoveel mogelijk te behartigen. Deze gymnasiale vorming wordt gegeven – bij de huidige structuur van het voortgezet onderwijs – in het categoriale gymnasium en in de gymnasiale afdelingen van scholengemeenschappen.

Wanneer ouders bij de schoolkeuze voor hun kind opteren voor het gymnasium valt de keuze dus bij het verlaten van de basisschool. In scholengemeenschappen met een gymnasiale afdeling valt die keuze echter ná de brugperiode, veelal dus bij de overgang van de eerste naar de tweede klas. Vandaar dat bij de in 1974 door het bestuur van de BGV gehouden enquête naar het functioneren van de gymnasiale afdelingen op scholengemeenschappen het tweede hoofdstuk de titel kreeg 'brugperiode en selectie'. Immers, voor de gymnasiale vorming is de na de brugperiode genomen beslissing definitief in tegenstelling tot bijv. de keuze voor het m.a.v.o.: in dat geval immers kan men bij gebreken geschiktheid later altijd nog doorstromen naar h.a.v.o. en/of atheneum.

Maar ook wanneer de ouders voor hun kind de gymnasiale afdeling kiezen (of wanneer de leerling zelf kiest!) kan de gymnasiale vorming gevaar lopen. Alleen bij scholengemeenschappen met een zeer groot aantal leerlingen zal het mogelijk zijn bij de pakkettenkeuze voor alle vakken groepen te vormen, uitsluitend uit gymnasiasten bestaande. Bovendien gaan steeds meer scholengemeenschappen ertoe over het ongedeeld v.w.o. in te voeren.

Op grond van bovenstaande overwegingen had het bestuur de heren **dr. J. S. ten Brinke** en **dr. M. Groen** (beiden werkzaam op pedagogisch-didactisch terrein, resp. aan de Rijksuniversiteit te Utrecht en de Technische Hogeschool te Eindhoven) uitgenodigd hun visie te geven op de determinatie in verband met keuze gymnasium. De heer **drs. J. J. A. Zonneveld** (inspecteur en lid van de begeleidingscommissie ongedeeld v.w.o.) werd verzocht de invloed van het ongedeeld zijn van het v.w.o. op de gymnasiale vorming nader toe te lichten.

Volgens inleider Groen is de determinatie een besliskundig probleem, zowel voor de leerling als voor de school. Hierbij kan men de volgende vragen stellen:

1. Geschiedt de determinatie vol-

gens uniforme regels? Wordt iedere leerling over dezelfde kam geschoren?

2. Wordt de keuze gemaakt onafhankelijk van de anderen? Of juist in verband met anderen? M.a.w.: is het onderzoek vergelijkend?

3. Is er een toewijzing naar één richting of naar meerdere richtingen tegelijkertijd?

4. Worden alle kandidaten zeker geplaatst of is afwijzen toegestaan?

5. Is de gebruikte informatie één getal (van hoog naar laag) of wordt een profiel gebruikt van elke leerling?

6. Is de toewijzing definitief of kan nog meer informatie verzameld worden?

Nu verloopt de determinatie doorgaans volgens bepaalde, vastgestelde regels, waarbij een vergelijkende beslissing wordt geno-

men naar één studierichting, afwijzen is toegestaan, de gebruikte informatie is ééndimensionaal en de beslissing is definitief. Meestal is er dus sprake van selectie maar het zou anders moeten: de richting zou al gesteund moeten zijn op de mogelijkheden van de leerling, op de interesse ook van de leerling en zelfs op het perspectief dat de keuze aan de leerling biedt.

De moeilijkheden zijn echter talrijk. Weliswaar kan men de leerlingen naar verstandelijk niveau redelijk verdelen in l.b.o./m.a.v.o./v.w.o., maar juist de v.w.o.-groep vertoont een homogeen niveau: het is hier moeilijk specifieke begaafdheden te onderkennen. Bovendien groeit men in de gemaakte keuze. Ook is het moeilijk de interesse van de leerling te onderkennen. Immers, juist die interesse schommelt nogal en bovendien heeft de leerling onvoldoende kennis van wat hem te wachten staat. En het perspectief – soms beroepsperspectief! – spreekt de leerling evenmin aan.

Volgens inleider Groen moet men het dus maar doen met de geconstateerde begaafdheid, de interesse van de leerling op dat moment en met zijn vage verwachting van de toekomst...

Hier voegde inleider Ten Brinke nog aan toe dat ook het lesgeven in de volgende klas van belang is. Soms blijkt ook dat een bepaald advies voor de éne school wél, voor de andere school niet opgaat! Absolute criteria bestaan er niet. Men moet de leerling kansen durven geven als de leerling het gevoel heeft 'dat is iets voor mij'. Natuurlijk is hierbij het oogsten van resultaten van

groot belang. En als dat uitblijft, is een overstap naar een andere richting dan zo erg? Mag de leerling ook zelf beslissen? Natuurlijk heeft de school de plicht een bepaalde keuze te verklaren, maar hoe overtuig je de ouders?

Een verlengde brugperiode heeft wel het voordeel dat het duidelijker wordt of een bepaalde leerling voor het gymnasium geschikt is. Daarnaast kan een verlengde brugperiode ook het voordeel hebben, dat de leerling leert om te gaan met klasgenoten van een ander intellectueel niveau. Hierbij speelt de maatschappijopvatting een rol, zoals bij de middenschool.

De derde inleider verklaarde niet in staat te zijn een zwart-wit antwoord te geven op de vraag: bedreigt ongedeeld v.w.o. de gymnasiale vorming? Immers, alles hangt af van wat men met de gegeven vrijheid en mogelijkheden doet. Als het docentencorps zich volledig inzet om de gymnasiale vorming tot zijn recht te laten komen, als men er leraarlessen voor 'over heeft', als men de gymnasiale afdeling zoveel mogelijk zelfstandig laat, dan kan men het ongedeeld v.w.o. zelfs als een vooruitgang zien: de 4e klas wordt wat evenwichtiger van opzet en zwaarte, de leerling met atheneum-a pakket kan nu ook Latijn kiezen. Omgekeerd kan men aanvoeren dat juist voor de atheneum-a leerling die 4e klas wel té zwaar kan worden, dat de urentabel voor klassieke talen wel ongunstiger is! Trouwens, is de term 'ongedeeld' v.w.o. wel juist? Is het niet veel eerder 'anders' gedeeld of 'meer' gedeeld, dat wil zeggen: diverse mogelijkheden biedend? Ook in de gedeelde situatie worden voor een aantal vakken de leerlingen van gymnasium en atheneum – vooral in de klassen 5 en 6 – tezamen geplaatst. Is een gymnasium dan een atheneum waar men een enkel vak 'ruilt' voor een klassieke taal?

Verder stelde de inleider nog de gewetensvraag: 'Is vorming iets anders dan onderwijs?' ...

Het zal na het bovenstaande duidelijk zijn dat de inleiders erin geslaagd waren de ruim 60 aanwezige 'werkers uit het veld' te prikkelen tot het stellen van vele vragen. In het veld moet je een pasklare oplossing bij de hand hebben: een brugklasleerling moet ergens heen, de overstapper stelt de vraag 'wat nu?', het bevoegd gezag van een school vraagt de lerarenvergadering: 'blijven we gedeeld of worden we ongedeeld?', een wethouder stelt voor een stedelijk gymnasium maar op te heffen en de leerlingen onder te brengen in een bestaande scholengemeenschap! Enerzijds... anderzijds helpt dan niet meer, er moet een beslissing vallen. De discussie was levendig en alleen de wachtende maaltijd was in staat er een einde aan te maken. Enkele punten uit deze discussie willen we hier nog vermelden.

De vraag kwam naar voren: 'is het ongedeeld v.w.o. een middel om de opheffing van de gymnasiale afdeling te voorkomen?' En: 'hoe moet men een leerling tellen als die van de gymnasiale afdeling overstapt naar het atheneum met behoud van een klassieke taal?'. Het antwoord kan als volgt geformuleerd worden: *)

Men onderscheide wat betreft de momentele mogelijkheid van een klassieke taal in het v.w.o.-examenpakket en de consequenties voor het leerlingenaantal van het gymnasium de volgende gevallen:

1. lyceum (gedeeld), bestaande uit een gymnasium en een atheneum met Latijn als examenvak (o.a. Mollerlyceum, Bergen op Zoom): bij de overstap aan het eind van IV gymnasium naar 5 atheneum kan een leerling een atheneum-a-pakket kiezen met Latijn als 6e of 7e vak, hij telt als atheneum-leerling en krijgt een atheneum-a-diploma. Kiest hij een atheneum-b-pakket met Latijn dan voldoet dat pakket altijd ook aan de eisen van een gymnasium-b-pakket en kan hij tellen als gymnasiumleerling en een gymnasium-diploma ontvangen. Hij kan ook Latijn of Grieks als 8e vak nemen.

2. lyceum (gedeeld), bestaande uit een gymnasium en een atheneum zonder Latijn als examenvak, zoals verreweg de meeste lycea: bij een overstap naar het atheneum kan een leerling bij zijn atheneum-a of b-pakket Latijn of Grieks als 8e vak nemen, niet als 6e of 7e vak. Hij telt als atheneumleerling en ontvangt een atheneum-diploma.

3. lyceum ongedeeld = o.v.w.o.: de leerling is vrij Latijn en/of Grieks of geen van beide in zijn pakket op te nemen, ook als 8e vak. Alleen als de leerling Latijn of Grieks binnen de 7 vakken in het pakket heeft opgenomen, telt hij voor de planprocedure als gymnasiumleerling, hij ontvangt echter geen gymnasium-, maar een v.w.o.-diploma.

3a. variant: gymnasium ongedeeld en atheneum ongedeeld (zie circulaire a.v.o. 73-17, IV.2.a, ook opgenomen in de brochure o.v.w.o., pag. 12): hiervoor geldt hetzelfde als onder punt 3 is gezegd.

Verder werd in de discussie bevestigd wat de enquête al uitwees, n.l. dat enerzijds het o.v.w.o. door de grotere mogelijkheden van pakketsamenstelling gemakkelijker leerlingen uitnodigt met een of twee klassieke talen te beginnen, maar dat anderzijds de plaats die in het o.v.w.o. aan de gymnasiale vorming wordt ingeruimd, meer dan in de gedeelde structuur, afhangt van de gezamenlijke keuze van het docentencorps, en tenslotte dat een gymnasiale vorming in het o.v.w.o. in beginsel mogelijk blijft, misschien meer dan nu ook in feite, zodra de huidige bepalingen voor het o.v.w.o. en de bijbehorende voorbeeldtabellen gewijzigd zouden worden.

Ook de andere inleiders kregen bij de discussie ruimschoots hun deel. Wij noteerden de volgende uitspraken:

Ouders kiezen voor de school die hun ligt. Pas je je onderwijs aan aan het schooltype dat gekozen is? Het maakt door de bank genomen voor de keuze geen verschil of de brugklassen homogeen of heterogeen zijn samengesteld;

wél kan dat bij een bepaalde school een rol spelen.

De voorzichtige conclusie uit de enquête 'hoe méér informatie je over de leerling hebt des te moeilijker wordt het geven van een advies' wordt gesteund door de praktijk van het onderzoek.

Wat is foute studiekeuze? Boven zijn intellectueel niveau maar ook onder zijn niveau: er kan talent verloren gaan. Om goed te kunnen kiezen moet de leerling het schooltype kennen, maar hij leert het pas kennen als hij gekozen heeft... (pleidooi voor bijv. 2 uur Latijn in de brugklas t.b.v. toekomstige gymnasiasten).

In de hoogste klassen is het klasverband geheel verloren gegaan; de leerlingen volgen vakken doch de vormende waarde, die van de klassegemeenschap uit gaat, is weggevallen. Klassieke talen hebben ook een vervangende waarde: er kan dan bijv. van Nederlands wel een uur af.

Voorstellen voor lessentabellen en leerstofplanning geven gevechten in de lerarenkamer: dit eist een sterke pro-gymnasiale opstelling van de niet-classici.

Tot zover dit verslag van een zeker geslaagde bijeenkomst. Te recht dankte de voorzitter de in-

leiders voor hun verhelderende uiteenzettingen en de aanwezigen voor hun bijdrage in de discussie. Met klem betoogde de voorzitter dat ook in de huidige regelingen een flinke ruimte aanwezig is die iedere school kan benutten. Maar dan moet er wel een gesprek tot stand komen. Hierbij moet de wil aanwezig zijn om de gymnasiale vorming zo goed mogelijk tot zijn recht te laten komen. Waar die wil is, is er ook een weg te vinden!

*) Met dank aan inspecteur Zonneveld voor zijn op schrift gestelde formulering.

slotbeschouwing

Naast de zelfstandige gymnasia vervullen de gymnasiale afdelingen van de scholengemeenschappen een duidelijke eigen rol. Blijkens de antwoorden op de enquêtevragen wordt het bestaansrecht van deze afdelingen door de meerderheid van docenten en schoolleidingen ook niet aangevochten, integendeel!

De belangstelling van ouders en leerlingen is *gemiddeld* constant; groei resp. teruggang blijkt slechts afhankelijk te zijn van toevallige lokale omstandigheden.

Toch kampen veel gymnasiale afdelingen met problemen.

In de eerste plaats blijken deze te liggen in het organisatorische vlak: gebrek aan leraarslessen, roosterperikelen, groepsgroottes en ongelijke urentabellen (met name voor de moderne talen) zijn veel-genoemde knelpunten, die om (nood-)oplossingen vragen.

Het is evenwel niet denkbeeldig, dat deze oplossingen een bedreiging zijn voor de gymnasiale vorming: met het combineren van lessen vervalt de mogelijkheid van een eigen benadering van de leerstof, terwijl plaatsing van de klassieke talen aan het eind van het dagrooster de animo om deze vakken te kiezen ongunstig beïnvloedt. Door deze en andere maatregelen vervagen de verschillen tussen gymnasium en atheneum, een effect, dat nog versterkt wordt door invoering van het o.v.w.o. Overigens wil hiermee niet gezegd zijn dat het integreren van gymnasium- en atheneumleerlingen uitsluitend negatief beoordeeld moet worden.

Van groot belang is de vraag wel-

ke leerlingen in de gymnasiale afdelingen terecht komen, m.a.w. welke normen en procedures de scholengemeenschappen bij de determinatie hanteren en welke instanties bij de besluitvorming betrokken worden. Op dit punt valt in het enquêtemateriaal weinig eenheid te bespeuren.

Opmerkelijk is, dat niet aangevoerd kan worden, dat het verlenen van de brugperiode en het inschakelen van deskundigen als bijv. schoolpsychologen leidt tot groter zekerheid bij de determinatie. In veel gevallen nemen de leerling en zijn ouders de uiteindelijke beslissing; de persoonlijke invloed van degenen die advies uitbrengen, speelt dan ook een veel grotere rol dan de door de scholen gehanteerde normen en procedures.

Hetzelfde geldt voor de overstap naar een andere afdeling. In het algemeen is het aantal overstappers niet verontrustend en veelal hebben zij succes.

Wel is het blijkbaar moeilijk voor ieder individueel geval de noodzaak of wenselijkheid van een overstap vast te stellen. Dat utilitaire overwegingen en pragmatische factoren daarin vaak een rol spelen, is een realiteit, waarvoor men begrip moet hebben en waarmee men rekening moet houden.

Hoewel een groot deel van de lessen (zeker in de bovenbouw) gecombineerd aan gymnasium- en atheneumleerlingen gegeven wordt en er zelden sprake is van speciale gymnasiumdocenten, blijkt toch een gymnasiast specifieke kenmerken te hebben. Men

moet wel aannemen, dat de bestudering van klassieke talen in belangrijke mate hiertoe bijdraagt; veel hangt dan ook af van de wijze, waarop het onderwijs in deze vakken wordt gegeven.

Dat onder genoemde omstandigheden er minder sprake is van een eigen sfeer van de gymnasiale afdelingen, ligt voor de hand. Eveneens zal het duidelijk zijn, dat deze sfeer minder ervaren wordt op scholen met een ongedeelde structuur.

Het ong. v.w.o. is al enkele malen ter sprake gekomen. Het lijkt juist te stellen, dat ook daarin de specifieke situatie van *een* school en de visie op onderwijs van de mensen binnen die school in hoge mate bepalend zijn voor de mogelijkheden die dit onderwijstype heeft en de voor- en nadelen die eraan verbonden zijn.

Wel mag gesteld worden, dat in de vormgeving van het ong. v.w.o. waarschijnlijk meer varianten denkbaar zijn dan tot nu toe in officiële publikaties genoemd en in de meeste scholen in praktijk gebracht worden. De kwetsbare positie van de klassieke talen rechtvaardigt nader onderzoek van die mogelijkheden.

De enquête heeft voor de gymnasiale vorming zeker niet uitsluitend tot optimisme stemmende gegevens opgeleverd. Wel is gebleken dat ook binnen de scholengemeenschappen nog steeds een grote belangstelling voor en behoefte aan deze vorming bestaat en dat verwacht mag worden dat daarin voorlopig geen verandering zal komen.

ENQUETE GYMNASIALE AFDELINGEN AAN NEDERLANDSE LYCEA EN SCHOLENGEMEENSCHAPPEN

uitgaande van de "Belangengroepering Gymnasiale Vorming" (B.G.V.)
correspondentieadres : Bureau N.G.L., Postbus 407, Dordrecht.

Uw antwoorden op deze enquête zullen uiteraard vertrouwelijk worden behandeld. Het kan echter voor een eventuele nadere toelichting van belang zijn te weten tot wie wij ons - indien nodig - voor navraag moeten wenden.

Vandaar doorbreking van de anonimiteit met onderstaande vragen.

Naam van de school : .....

Adres van de school : .....

Telefoon van de school : .....

Naam en functie van de invuller : .....

I. NUMERIEKE EN ORGANISATORISCHE GEGEVENS.

1. Bestaat Uw scholengemeenschap vijf jaar of langer ? ja/nee
Bestaat Uw gymnasiale afdeling vijf jaar of langer ? ja/nee

2. Welke afdelingen heeft Uw school ? brugklas ca. .... leerl.*)
Hoeveel leerlingen heeft U **ongeveer** in elke afdeling ? mavo ca. .... leerl.*)
havo ca. .... leerl.*)
atheneum ca. .... leerl.*)
gymnasium ca. .... leerl.*)
ongedeeld vwo ca. .... leerl.*)
totaal ca. .... leerl.*)

3. Is het aantal gymnasium leerlingen in verhouding tot het totaal aantal leerlingen de laatste jaren (b.v. de laatste vijf jaar) stijgend/dalend/constant ?

4. Zijn alle afdelingen in één gebouw gehuisvest ? ja/nee
Zijn alle gymnasiumklassen in één gebouw gehuisvest ? ja/nee

Indien één van beide vragen met nee is beantwoord, met welke klassen of afdelingen zijn dan de gymnasiumklassen tezamen gehuisvest ?

---

*) Doorhalen wat U niet heeft.

5. Is er een afzonderlijke gymnasiale afdeling in alle klassen ?

ja/neen

Voor welke klassen en voor welke vakken worden
(in de lopende cursus) lessen gecombineerd met
atheneum leerlingen ?

- II .....
- III .....
- IVa .....
- IVb .....
- Va .....
- Vb .....
- VIa .....
- VIb .....

6. Geeft de gymnasiale afdeling moeilijkheden

a. met betrekking tot de rooster ?

ja/neen

b. met betrekking tot de leraarslessen ?

ja/neen

c. met betrekking tot andere punten ?

ja/neen

Zo ja, welke ?

ad a. klassikale talen veelal op eerste en laatste uren/

*)

ad b. terwille van kleine gymnasiumklassen grote groepen elders/

*)

ad c.

---

*) Doorhalen indien niet van toepassing en aanvullen.

II. BRUGPERIODE EN SELECTIE

7. Hoe lang duurt de brugperiode ? ..... jaar
8. Is de determinatie (mavo/havo/vwo) door de school dwingend, of, in het algemeen, slechts adviserend ? dwingend/adviserend
(uitzonderingen buiten beschouwing gelaten)
9. Wordt bij de determinatie bedoeld onder 8. volstaan met VWO, of wordt gedetermineerd naar atheneum en gymnasium apart ? VWO/apart
Is dit dwingend of adviserend ? dwingend/adviserend
10. Op welke gronden vindt determinatie plaats ?
- a. uitsluitend rapportcijfers ? ja/nee
Zo ja, welke norm ?
- b. Combinatie van rapportcijfers en individuele beoordeling ? ja/nee
Zo ja, hoe en door wie ?
11. Indien gymnasium niet werd geadviseerd, in hoeveel gevallen gaat een leerling er dan toch heen ? circa ..... %
Kent U gevallen, dat dit laatste met succes is gebeurd ? geen/enkele/vele/de meeste/alle
Durft U een percentage te noemen ? neen/ja, circa ..... %
12. In hoeveel gevallen wordt een advies gymnasium niet opgevolgd ? circa ..... %
13. Aanvullende opmerkingen over dit onderwerp :
-

III. OVERSTAP VAN GYMNASIUM NAAR EEN ANDERE AFDELING *)

14. Brengt Uw school, ook ongevraagd, advies uit over een eventuele overstap naar een andere afdeling ? ja/nee
 Zo ja, in hoeverre wordt zo'n advies opgevolgd ? ca. .... %

15. Hoeveel leerlingen zijn er per jaar - gemiddeld over de laatste drie jaar - in de loop van het schooljaar overgestapt naar een andere afdeling ?
 Hoeveel met succes ?

(Succes wil zeggen :
 aan het eind van het schooljaar in de nieuwe afdeling bevorderd.)

	Naar Atheneum Aantal leerlingen		Naar Havo Aantal leerlingen	
	Totaal circa	Met succes circa	Totaal circa	Met succes circa
II	.....	.....	.....	.....
III	.....	.....	.....	.....
IV	.....	.....	.....	.....
V	.....	.....	.....	..... *)
16. Als 15., echter overstap na zitten blijven; verdergegaan in een hogere klas van een andere afdeling.	II	.....	.....	.....
	III	.....	.....	.....
	IV	.....	.....	.....
	V	.....	.....	..... *)
17. Als 15., echter overstap na zitten blijven; dezelfde klas overgedaan in een andere afdeling.	II	.....	.....	.....
	III	.....	.....	.....
	IV	.....	.....	.....
	V	.....	.....	..... *)

18. Hoeveel van de aanvankelijk met succes overgestapte leerlingen, doubleerden later toch nog tenminste één maal ? geen/enkele/vele/de meeste/alle
19. Hoe groot schat U het percentage van de overgestapte leerlingen, die geen eindexamen behaalden. (HBS, Ath. Havo) kleiner dan .... %
20. Welke zijn de U bekende motieven van leerlingen om over te stappen naar een andere afdeling ?
 klassieke talen te zwaar / aantal vakken te groot / leerprogramma te zwaar / **)

21. Aanvullende opmerkingen over dit onderwerp :

*) Ook globale gegevens worden zeer op prijs gesteld.
 **) Doorhalen indien niet van toepassing en aanvullen.

IV. KARAKTER VAN DE GYMNASIALE AFDELING

22. Heeft Uw gymnasiale afdeling een bepaalde sfeer binnen Uw school ? ja/nee
Zo ja, hoe zou U die willen omschrijven ?
23. Verschilt de inhoud van de lessen in de gymnasiale afdeling met die in de atheneum afdeling ? ja/nee
Zo ja, in welk opzicht en voor welke vakken ?
24. Worden de lessen in de gymnasiale afdeling voornamelijk door bepaalde docenten gegeven ? ja/nee
25. Staan de meeste docenten positief tegenover de gymnasiale afdeling ? ja/nee
26. Aanvullende opmerkingen over dit onderwerp :
-

V. ONGEDEELD VWO

27. Heeft Uw school ongedeelde VWO ? ja/nee
Heeft U invoering overwogen en verworpen ? ja/nee
Overweegt U invoering ? ja/nee
28. Welke argumenten waren (zijn) bij Uw besluitvorming
- a. de belangrijkste pluspunten ?
- b. de belangrijkste minpunten ?
- c. doorslaggevend ?
-

VI. TOEKOMSTVERWACHTING

29. Verwacht U, dat Uw gymnasiale afdeling geleidelijk zal opgaan in het atheneum
(met latijn en/of grieks als keuzevak) ? ja/nee
30. Blijft naar Uw mening de behoefte aan een gymnasiale afdeling op Uw school bestaan ? ja/nee
Zo ja, waarom ?

VII. COMMENTAAR EN VERDERE OPMERKINGEN - AANVULLINGEN
